

ÚSTAVNÍ SOUD

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 66/04

»

Obsah

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 66/04

Rozhodnutí o návrhu skupiny poslanců a senátorů na zrušení § 21 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění, a na zrušení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním (implementace Evropského zatýkacího rozkazu)

Pl. ÚS 66/04

Plénium Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, František Duchoň, Vlasta Formánková, Vojen Güttler, Pavel Holländer, Vladimír Kůrka, Dagmar Lastovecká, Jiří Mucha, Pavel Rychetský, Miloslav Výborný, Eliška Wagnerová a Michaela Židlická rozhodlo ve věci návrhu navrhovatelů - **skupiny poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky**, zastoupených Prof. JUDr. Alešem Gerlochem, CSc., advokátem se sídlem Praha 2, Botičská 4, na zrušení § 21 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění, a na zrušení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, v platném znění, t a k t o :

Návrh na zrušení § 21 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění, a na zrušení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, v platném znění, se z a m í t á .

Odůvodnění :

I.

Vymezení věci a rekapitulace návrhu

1. Ústavnímu soudu byl dne 26. listopadu 2004 doručen návrh skupiny poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „navrhovatelé“) na zrušení v záhlaví označených ustanovení trestního řádu a trestního zákona, ku dni vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů.

2. V úvodní části navrhovatelé shrnuli důvody a okolnosti přijetí shora označené právní úpravy. Ustanovení § 21 odst. 2 trestního zákona bylo přijato novelou tohoto zákona č. 537/2004 Sb. a ustanovení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 trestního řádu byla přijata jeho novelou č. 539/2004 Sb. Podle navrhovatelů jsou tato ustanovení (dále též „napadená ustanovení“) v rozporu s články 1, 4 odst. 2, 14 odst. 4 a 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Uvedenými novelami byl do českého právního řádu implementován tzv. „Evropský zatýkací rozkaz“, v souladu s Rámcovým rozhodnutím Rady Evropské Unie č. 2002/584/JHA, ze dne 13. 6. 2002, o Evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy.

3. Navrhovatelé upozornili na skutečnost, že původně vláda České republiky, současně s návrhy shora uvedených novel, navrhla též novelizaci článku 14 Listiny, vložením odstavce pátého, který měl znít: „*Občan může být předán členskému státu Evropské unie k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu odnětí svobody, pokud to vyplývá ze závazků České republiky jako členského státu Evropské unie, které nelze omezit ani vyloučit.*“ Návrh novely Listiny byl Poslaneckou sněmovnou zamítnut dne 2. dubna 2004. Poté byly uvedené novely tr. zákona a tr. řádu přijaty Poslaneckou sněmovnou i proti vetu prezidenta republiky, který argumentoval jejich protiústavností.

4. Podle napadených ustanovení je možné předat občana České republiky do zahraničí (tj. do členského státu Evropské unie) za účelem jeho trestního stíhání, což vyplývá z taxativně vymezených důvodů, bránících předání vyžádané osoby, uvedených v § 411 odst. 6 písm. a) až e) trestního řádu. Mezi těmito důvody není uvedeno, že by důvodem pro zamítnutí předání osoby byla skutečnost, že jde o českého občana. Skutečnost, že českého občana lze vydat do jiného členského státu EU, vyplývá, kromě § 21 odst. 2 tr. zákona a § 403 odst. 2 tr. řádu, též z ustanovení § 411 odst. 6 písm. e) a odst. 7. tr. řádu, byť nepřímou. Tato ustanovení představují určitou výjimku z povinnosti vydat občana do jiného členského státu EU. Zároveň však z těchto ustanovení, za použití argumentu *a contrario* vyplývá, že soud vždy vyhoví žádosti o předání vyžádaného českého občana v případě, kdy má být předán do jiného členského státu za účelem trestního stíhání.

5. Označená ustanovení jsou proto v rozporu s čl. 14 odst. 4 Listiny, podle něhož občan nesmí být nucen k opuštění své vlasti. Zákaz uvedený v tomto článku Listiny je jasný a bezpodmínečný. Právo občana nebýt nucen k opuštění své vlasti je základním právem, které je, ve smyslu čl. 1 Listiny, nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Občan jím

tedy ani nemůže nijak disponovat. Listina neumožňuje, aby toto základní právo omezil zákon. S tím byla zajedno i důvodová zpráva k navrhované novele Listiny, zamítnuté Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR dne 2. 4. 2004, jak shora uvedeno. Navrhovatelé poukázali na fakt, že vláda ČR, jako předkladatel novely trestního zákona a trestního řádu, změnila svou argumentaci poté, co byl její návrh na novelizaci Listiny zamítnut. Teprve od dubna 2004 začala vláda argumentovat s tím, že novela Listiny není zapotřebí, neboť předkládané novely obou trestních kodexů s ní nejsou nijak v rozporu.

6. Podle navrhovatelů, nucení občana k opuštění své vlasti, ve smyslu čl. 14 odst. 4 Listiny, je z kontextu obdobné povahy, jakou je vyhoštění cizince ve smyslu odst. 5 téhož článku. V obou případech se tak děje proti vůli dotčené osoby. Důsledkem tohoto zásahu státu je navíc zabránění vstupu občana na území českého státu, což je další právo, které Listina občanům výslovně přiznává (čl. 14 odst. 4, věta první Listiny). Podle navrhovatelů je nutno použít též „*argumentum a minori ad maius*“. Pokud Listina zakazuje nutit občana k opuštění vlasti, čímž lze rozumět minimálně nepřímé nucení (nepřímý nátlak), tím spíše zakazuje jeho předání, které je nucením přímými prostředky, tj. prostřednictvím nuceného omezení svobody v předávací vazbě a následným předáním orgánům členského státu EU.

7. Navrhovatelé polemizují s výkladem Listiny, kterým odůvodnil ústavní konformnost napadených ustanovení tehdejší ministr spravedlnosti K. Čermák při svém vystoupení v Poslanecké sněmovně. Podle něj bylo smyslem čl. 14 odst. 4 Listiny zabránit orgánům státní moci vyvíjet na jednotlivce nátlak k opuštění republiky, jak tomu bylo v případě tzv. „Akce Asanace“. Podle navrhovatelů je třeba hledat objektivní smysl čl. 14 odst. 4 Listiny, který je nezávislý na historických motivech přijetí této úpravy. Je nesprávné vycházet z historických motivů zákonodárce, ale naopak je nutno vycházet „z textu zákona, který jediný může být oporou pro objektivní záměry o smyslu a účelu právní normy, a to i v měnícím se společenském kontextu.“

8. Z ústavněprávního hlediska napadenou úpravou dochází k narušení státoobčanského vztahu mezi státem a občanem. V této souvislosti navrhovatelé odkázali na nálezh Ústavního soudu, publikovaný pod č. 207/1994 Sb., podle něhož má občan právo na ochranu ze strany státu. S tím jsou napadená ustanovení v rozporu a případná modifikace tohoto principu by byla možná jen v rovině ústavní, nikoliv pouze zákonné.

9. Zákaz vydávání vlastních občanů do ciziny je, podle navrhovatelů, obecným principem, který je uznáván ve státech Evropské unie, což doložili citací relevantních ústavních ustanovení řady členských států EU. Ilustrativní je zejména řešení slovenské, kde novela ústavy č. 90/2001 Z.z. změnila původní ustanovení čl. 24 odst. 3 Ústavy SR tak, že z jeho textu („*Každý občan má právo na svobodný vstup na území Slovenské republiky. Občana není možné nutit, aby opustil vlast, není ho možné vyhostit ani vydat jinému státu.*“) byla vypuštěna slova „*ani vydat jinému státu*“. K ústavní změně došlo též v Německu nebo ve Francii. Z komparativního hlediska tedy vyplývá, že není možno prolomit princip ochrany státních občanů a předávat je k trestnímu řízení do státu EU bez příslušné ústavní změny.

10. Podle navrhovatelů je napadená úprava (zejm. § 412 odst. 2 tr. řádu) také v rozporu s čl. 39 Listiny, podle kterého: „*jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit*“. Ustanovení § 412 odst. 2 tr. řádu přebírá doslovně úpravu čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí, podle kterého se, pro tam vyjmenované trestné činy, pro předání osoby k trestnímu řízení do zahraničí, nevyžaduje oboustranná trestnost. Navrhovatelé vytýkají takto koncipované úpravě, že

(kromě názvu) nijak tyto trestné činy nedefinuje. Bude proto možné, aby český státní občan byl předán k trestnímu stíhání do zahraničí, aniž by šlo o předání pro čin, který by byl trestný podle českého práva. Jako zvláště závažný problém to navrhovatelé vidí u těch činů, které lze spáchat „na dálku“ např. prostřednictvím výpočetní techniky. Zde může jít o širokou škálu jednání, která budou spadat pod výčet § 412 odst. 2 písm. k) tr. řádu („počítačová trestná činnost“). V takovém případě se vyžaduje znalost všech trestních předpisů zemí EU. Jako problém, byť menší, to navrhovatelé vidí u těch činů, které lze spáchat jen na území daného státu, byť i zde to může být problémem u vývojových stadií trestného činu. Některá jednání uvedená v § 412 odst. 2 tr. řádu nemají obdobu v českém právním řádu, např. žhářství uvedené pod písm. cc zmíněného ustanovení. U obchodu s odcizenými vozidly, podle § 412 odst. 2 písm. aa) tr. řádu, údajně může, v některých státech EU, přicházet v úvahu zavinění ve formě nedbalosti a úplnou vědomost o nich by si mohli občané zjistit jen detailním studiem cizích trestních předpisů. Není jisté možno po občanech požadovat, aby byli znalci práva všech zemí EU, neboť by to bylo v rozporu se zásadou „*ultra posse nemo tenetur*“.

Zákonodárce bude povinen tento problém řešit na úrovni zákona, např. publikací seznamu trestních norem v jednotlivých dvaceti pěti státech EU.

11. Navrhovatelé zdůraznili, že v otázce slučitelnosti napadených ustanovení s ústavním pořádkem ČR nelze argumentovat tím, že v důsledku principu přednosti evropského práva před právem domácím došlo k nepřímé modifikaci ústavního pořádku, konkrétně čl. 14 odst. 4 Listiny. Takto by bylo možné argumentovat pouze tehdy, pokud by rámcové rozhodnutí bylo přímo aplikovatelným komunitárním aktem, což není. Význam čl. 14 odst. 4 Listiny nelze modifikovat ani principem euro-konformního výkladu, neboť i povinnost státu interpretovat domácí právo souladně s právem evropským není neomezená a nejde tak daleko, že by členský stát a jeho soudy byly nuceny vykládat vnitrostátní předpisy, včetně ústavy, v rozporu s jejím zněním. Článek 14 odst. 4 Listiny zakazuje nucení k opuštění vlasti bezvýjimečně, takže jeho euro-konformní výklad v tom smyslu, že nucené opuštění vlasti se za určitých okolností připouští, by byl evidentně výkladem jdoucím proti textu uvedeného článku.

II.

Rekapitulace podstatných částí vyjádření účastníků řízení

12. K výzvě Ústavního soudu podali, jako účastníci řízení, vyjádření, podle § 69 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky a Senát Parlamentu České republiky.

13. Podle vyjádření Poslanecké sněmovny byl § 21 odst. 2 do trestního zákona doplněn zákonem č. 537/2004 Sb., který projednávala Poslanecká sněmovna ve 4. volebním období, jako sněmovní tisk č. 514. Návrh zákona byl schválen ve 3. čtení dne 30. 6. 2004 a po schválení Senátem byl prezidentem republiky, dne 23. 8. 2004, vrácen Poslanecké sněmovně k novému projednání.

14. Ustanovení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 byla do trestního řádu doplněna zákonem č. 539/2004 Sb., který projednávala Poslanecká sněmovna rovněž ve 4. volebním období, jako sněmovní tisk č. 533. Návrh zákona byl schválen ve 3. čtení dne 30. června 2004 a po schválení Senátem byl vrácen prezidentem republiky, dne 23. srpna 2004, Poslanecké sněmovně k novému projednání. Proti vetu prezidenta Poslanecká sněmovna setrvala potřebným počtem hlasů na přijatých zákonech dne 24. září 2004.

Následně byly oba zákony podepsány předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu a předsedou vlády a řádně vyhlášeny ve Sbírce zákonů.

15. K meritu věci Poslanecká sněmovna uvedla, že zrušením napadených ustanovení by se nic nezměnilo na tom, že lze, podle Evropského zatýkacího rozkazu, předat českého občana jinému členskému státu Evropské unie, a občané České republiky by naopak přišli o výhodnější postavení ve srovnání s osobami, které nejsou občany ČR. Vláda sice předložila Poslanecké sněmovně, společně s uvedenými novelami obou trestních kodexů, též návrh novely Listiny, ale Poslanecká sněmovna zdůraznila, že Parlament ČR je suverénním představitelem ústavodárné a zákonodárné moci. Nebyl tedy vázán právním názorem předkladatele novely Listiny (v tomto případě vlády ČR) a byl oprávněn k věci zaujmout vlastní názor.

16. V souvislosti s podaným návrhem Poslanecká sněmovna rozlišuje dva typy předání občanů ČR na základě Evropského zatýkacího rozkazu. Jednak se jedná o předání k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného léčení nebo ochranné výchovy, což je podmíněno souhlasem občana ČR, podle § 411 odst. 6 písm. e) tr. řádu. Nelze tedy hovořit o rozporu s čl. 14 odst. 4 Listiny, protože nesouhlas občana bude důvodem pro vydání soudního rozhodnutí o zamítnutí předání. Dále se jedná o předání občana ČR jinému členskému státu EU k trestnímu stíhání, které podmíněno souhlasem občana není. Při projednávání v Poslanecké sněmovně zazněly, na podporu závěru, že toto vydání není v rozporu s čl. 14 odst. 4 Listiny, argumenty, které lze rozdělit do tří skupin.

17. Prvním byly argumenty historické. Při přijímání Listiny zákonodárce reagoval na praxi z doby před rokem 1989, kdy vládnoucí režim nutil řadu občanů opustit republiku, ačkoli tak učinit nechtěli. Článek 14 odst. 4 Listiny je nutno chápat jako dobovou reakci na akci „Asanace“ z doby československého normalizačního režimu. Z historického výkladu vyplývá, že v době přijímání Listiny neměl ústavodárce na mysli zákaz vydávání občanů do ciziny k trestnímu stíhání, ale zákaz vyhošťování vlastních občanů. Z toho je, podle většinového názoru Sněmovny, patrné, že slova užitá v čl. 14 odst. 4 větě druhé „*nucen k opuštění vlasti*“ je třeba chápat jako nevratný proces, nikoliv jako dočasné předání osoby třetímu státu k trestnímu stíhání, po jehož skončení nebudou občanů ČR kladeny při jeho návratu do vlasti žádné překážky. Historickou metodu výkladu použil též Ústavní soud např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/95 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 4, č. 74), při výkladu čl. 12 odst. 2 Ústavy ČR, kde mj. uvedl, že: „*čl. 12 odst. 2 Ústavy, který stanoví, že nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství, reaguje zejména na instituci odnětí státního občanství z doby před listopadem 1989 a snaží se ústavněprávní úpravou takovému zásahu do práv občana zabránit*“.

18. Druhou skupinou byly argumenty srovnávací. České právní úpravě je nejbližší právní úprava slovenská. V Ústavě Slovenské republiky byl vyjádřen explicitní zákaz vydávání vlastních občanů v čl. 23 odst. 4, podle kterého: „*Každý občan má právo na svobodný vstup na území Slovenské republiky. Občana není možné nutit, aby opustil vlast, není možné ho vyhostit ani vydat jinému státu*“. Po novele Ústavy zákonem č. 90/2001 Z.z., která vypustila závěrečná slova „*ani vydat jinému státu*“, označený článek slovenské ústavy zní: „*Každý občan má právo na svobodný vstup na území Slovenské republiky. Občana není možné nutit, aby opustil vlast, a není ho možné vyhostit.*“ Slovenská úprava tedy důsledně odlišuje pojmy „*nutit, aby opustil vlast*“ od „*vydání jinému státu*“.

19. Argumentem posledním je fakt, že jedním z ústavních požadavků, kladených na Českou republiku, je též dodržování závazků, které vyplývají z mezinárodního práva (čl. 1 odst. 2 Ústavy). Z článku 2 Aktu o podmínkách přistoupení ČR a dalších zemí k Evropské Unii totiž vyplývá, že ode dne přistoupení se ustanovení původních smluv a aktů, přijatých orgány společenství a Evropskou centrální bankou přede dnem přistoupení, stávají závaznými pro nové členské státy a uplatňují se za podmínek stanovených v uvedených smlouvách a v tomto aktu. Nepřijetím úpravy provádějící Evropský zatýkací rozkaz by byl článek 1 odst. 2 Ústavy porušen.

20. Poslanecká sněmovna podotkla, že ani v případě, že by se ukázal správným názor navrhovatelů, že čl. 14 odst. 4 Listiny zakazuje předání občanů ČR jinému členskému státu EU, nebylo by možné učinit závěr o protiústavnosti napadených ustanovení. V takovém případě by bylo třeba řešit kolizi základních práv podle čl. 14 odst. 4 Listiny a ústavně chráněné hodnoty podle čl. 1 odst. 2 Ústavy jejich vzájemným poměřováním, jak to vyplývá z judikatury Ústavního soudu (viz např. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 15/96 ze dne 9. října 1996, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 6, pod č. 99). Poslanecká sněmovna rovněž uvedla, že ustanovení § 412 odst. 2 tr. řádu je totožné s taxativním výčtem uvedeným v čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí o Evropském zatýkacím rozkazu, který nedává členským státům možnost odchýlné právní úpravy. Tato implementace nemění nic na trestní odpovědnosti českých občanů za činy, které páchají na území členských států EU. Na občany ČR dopadá a dopadá působnost trestních zákonů, platných na území jiných států Evropské unie, pokud se na území těchto států dopustí trestné činnosti (zásada teritoriality).

21. Z vyjádření Senátu Parlamentu ČR vyplývá, že rozprava v Senátu, při projednávání obou novel, vyústila v závěr, že obsah čl. 14 odst. 4 Listiny nebrání implementaci Evropského zatýkacího rozkazu. V čl. 14 odst. 4 Listiny je vyjádřen zákaz exkomunikace, zbavení vlasti, vyhnání apod., což je zřejmě „reminiscenční vazba k období totalitní moci“, takže nebyl použit termín „vyhoštění“, ale „nucené opuštění vlasti.“ Předání k trestnímu řízení v členském státě EU je kategorií podstatně odlišnou, neboť nenarušuje státoobčanský svazek. Trestní stíhání v EU nemusí nutně probíhat vazebně a lze si představit i dobrovolné dostavování se obviněného k jednotlivým procesním úkonům dojížděním. Článek 14 odst. 4 Listiny neznamená zákaz vydávání občana do členského státu EU za účelem trestního stíhání.

22. Tradiční pojetí vydávání k trestnímu stíhání není „jadrně ústavní kategorií“, ale vychází spíše ze zásad působnosti trestního práva. Pokud stát stojí na zásadě personality, obvykle svého občana nevydává, stát s přednostním používáním zásady teritoriality osoby vydává.

23. Senát upozornil i na historický kontext zákazu vydávání občanů na úrovni zákonné. Císařský zákaz vydávání poddaných z roku 1772 a jeho zakotvení do trestního kodexu z roku 1852 odpovídal dobovému vrcholu upevňování absolutistické moci, s jejím územním a personálním vyjádřením. V Evropské unii naopak hranice ztrácejí na významu. Občané ČR jsou též občany EU, využívající mj. svobody pohybu v rámci Unie. Tato práva a svobody jsou vyváženy též přijetím určité odpovědnosti při vytváření jednotného evropského právního prostoru. Všechny členské státy EU musí splňovat evropské standardy právního státu, včetně uplatňování zásad spravedlivého procesu. Čl. 7 Smlouvy o EU navíc dává možnost pozastavit práva členského státu v situaci, kdy bude zjištěno závažné porušování zásad právního státu tímto státem.

24. Kritici návrhů obou novel vycházeli, při rozpravě v Senátu, z toho, že účelový výklad čl. 14 odst. 4 Listiny bude špatným příkladem pro budoucnost. Není totiž třeba vykládat jasné a

srozumitelné pravidlo Listiny, ale je třeba jít cestou úpravy předmětného ustanovení Listiny tak, aby byla umožněna implementace unijního práva bez rozporu s ústavním pořádkem. Restriktivní výklad ustanovení o základních lidských právech a svobodách je nepřipustný.

25. Pokud jde o navrhovatelé tvrzené prolomení zásady oboustranné trestnosti, kritika některých senátorů poukazovala na to, že zatím v evropském prostoru došlo jen k minimální harmonizaci trestních norem. Naopak zastánci obou novel poukazovali na to, že v zásadě se bude jednat o postih pachatelů trestných činů za jednání spáchaná na území daného zahraničního státu. Navíc jsou všechna ustanovení, která prolamují oboustrannou trestnost, ve skutečnosti též trestná podle českého práva, přičemž jsou jen jinak pojmenována.

26. V souladu s ustanovením § 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu bylo vyžádáno i vyjádření Ministra spravedlnosti ČR. Podle tohoto vyjádření skutečnost, že předchozí ministr spravedlnosti (K. Čermák) předložil, současně s návrhy novel trestního zákona a trestního řádu, také návrh novely čl. 14 odst. 4 Listiny, nepramenila z toho, že by novelizace tohoto ustanovení Listiny byla nezbytná. Učinil tak jen s ohledem na neúspěšný pokus o ratifikaci Statutu Mezinárodního trestního soudu, který ukázal nejednotnost názorů odborné i laické veřejnosti, na výklad ustanovení čl. 14 odst. 4 věty druhé Listiny. Ministerstvo tehdy předložilo návrh novely Listiny pro případ, že by v Parlamentu převážil názor, že taková novela je potřebná.

27. Vedle jazykového a systematického výkladu, kterým argumentují navrhovatelé, je nutné zkoumat toto ustanovení Listiny v celé šíři a vzít v úvahu zejména okolnosti jeho vzniku a další souvislosti. Navrhovatelé proklamovaný zákaz vydávání občanů do zahraničí neobsahovala žádná z ústav platných v československé nebo v české minulosti. Naopak, ústavy z roku 1920 a 1948 chránily právo zcela odlišné, totiž právo vystěhovat se z území čs. státu. Ustanovení čl. 14 odst. 4, věty druhé Listiny je nutno chápat jako záruku před násilným vystěhováním politicky nepohodlných osob.

28. Ministr odkázal na čl. 23 odst. 4 Ústavy Slovenské republiky v podobném smyslu, jako Poslanecká sněmovna. Česká ústava nikdy neobsahovala zákaz vydávání občanů do ciziny (zákaz extradice) a neobsahuje takový zákaz ani dnes. Obdobně neobstojí ani argumenty komparativní, které předkládají navrhovatelé. Podobně jako česká ústava, neobsahuje zákaz extradice ani ústava maďarská, španělská a švédská. Závisí tak na ústavní tradici konkrétního státu, zda je otázka extradice otázkou ústavní či nikoliv.

29. Dále poukázal na poslední judikaturu Soudního dvora ES (dále též „ESD“) ve věci C-105/03 Maria Pupino, ze dne 16. 6. 2005, zejména na tam stanovenou povinnost interpretovat domácí právo souladně s rámcovým rozhodnutím, vydávaným v rámci unijních závazků tzv. III. pilíře. Judikatuře ESD v oblasti III. pilíře nutno přikládat stejné účinky jako v pilíři prvním, z důvodů prohlášení, které Česká republika učinila při přistoupení k EU (prohlášení č. 26 ČR k čl. 35 Smlouvy o EU, Závěrečný akt ke Smlouvě o přistoupení ČR a dalších zemí k EU, vyhlášeno pod č. 44/2004 Sb. m. s.). Žádné základní právo občana podle Listiny nemůže být dotčeno předáním do členské země EU, neboť v těchto zemích je zrušen trest smrti, je zaručeno právo na obhajobu a k ochraně lidských práv váže tyto země též čl. 6 Smlouvy o EU.

30. Článek 39 Listiny se týká podmínek trestní odpovědnosti a upravuje zásadu „*nullum crimen sine lege*“, která je svou podstatou zásadou trestního práva hmotného. Ustanovení § 412 odst. 2 tr. řádu se této zásady nijak nedotýká, protože nestanoví nové podmínky trestní

odpovědnosti, ale upravuje podmínky uplatnění procesního institutu předávání osob na základě Evropského zatýkacího rozkazu. Trestní řízení je v takovém případě vedeno v cizině a úkolem státního zástupce a soudu, v řízení o předání, není posuzovat otázku, zda se konkrétní osoba dopustila trestného činu, ale pouze posoudit, zda jsou dány podmínky pro předání této osoby do jiného členského státu EU. Zda je skutek, popsáný v Evropském zatýkacím rozkazu, trestným činem, je vždy stanoveno zákonem vyžadujícího členského státu. Transpozicí čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí o Evropském zatýkacím rozkazu nedochází k úplnému zrušení přezkumu oboustranné trestnosti jednání, pro něž se žádá o předání, ale pouze k jeho omezení. Trestnost skutku podle českého práva nebude posuzována pouze pokud budou kumulativně splněny dvě podmínky, tj. že se jedná o trestný čin, za který je možné v členském státě uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky, nebo nařídít ochranné opatření spojené s omezením svobody v délce nejméně 3 roky a že tento trestný čin spočívá v jednání uvedeném v § 412 odst. 2 tr. řádu.

31. Všechna, v § 412 odst. 2 tr. řádu, vymezená jednání jsou trestná ve všech zemích Evropské unie, a jsou trestná též v České republice. Pokud seznam trestných jednání v § 412 odst. 2 tr. řádu obsahuje pojmy, které náš tr. zákon nezná, neznamená to, že jde o jednání, která nejsou v ČR trestná. Například „žhářství“ odpovídá skutkovým podstatám trestných činů vymezených v § 179 nebo § 180 trestního zákona (obecné ohrožení) a v případě počítačové kriminality může jít např. o tr. čin podvodu (§ 250 tr. zákona) nebo poškozování cizích práv (209 tr. zákona).

32. V každém případě, pokud justiční orgán vyžadujícího členského státu uvede v Evropském zatýkacím rozkazu, že skutek považuje za jedno z jednání podle čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí, neznamená to, že naše justiční orgány bez dalšího rozhodnou o předání vyžádané osoby. Naopak, pokud by již státní zástupce měl, v rámci předběžného řízení, důvodné pochybnosti o subsumpci skutku pod některé z trestných jednání, uvedených v čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí, měl by si od justičního orgánu vyžadujícího členského státu vyžádat dodatečné informace k odstranění takovýchto pochybností.

33. Navíc odstranění přezkumu oboustranné trestnosti jednání není v oblasti justiční spolupráce ve věcech trestních nic novým. Česká republika je od r. 1992 smluvní stranou Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních (č. 550/1992 Sb.), která nepožaduje, pro poskytnutí právní pomoci dožadujícímu státu, splnění podmínky oboustranné trestnosti jednání (výklad čl. 5 uvedené úmluvy a *contrario*).

34. K čl. 4 odst. 7 Rámcového rozhodnutí ministr uvedl, že důvody v tomto článku uvedené jsou fakultativní a jako takové je proto na vůli členského státu, zda je do svého právního řádu transponuje či nikoliv. V podstatě se jedná o důvody odmítnutí, totožné s fakultativními důvody odmítnutí vydání osoby podle čl. 7 odst. 1, 2 Evropské úmluvy o vydávání (549/1992 Sb.), takže se nejedná o zcela nový institut. Důvod odmítnutí Evropského zatýkacího rozkazu, podle čl. 4 odst. 7 písm. a) Rámcového rozhodnutí, se uplatní jen tehdy, pokud české orgány činné v trestním řízení již zahájily trestní stíhání pro trestný čin spáchaný na českém území, který je totožný s trestným činem, pro který byl vystaven Evropský zatýkací rozkaz, event. byla-li za takový trestný čin daná osoba pravomocně odsouzena a trest byl vykonán, je vykonáván nebo ho již nelze vykonat, nebo předání brání jiná překážka *ne bis in idem* (§ 411 odst. 6 písm. c), d) tr. řádu). Ne vždy je, podle ministra, vhodné tohoto institutu využít. Např. se může jednat o distanční trestný čin nedovoleného překročení státní hranice podle § 171a tr. zákona. Důvod odmítnutí Evropského zatýkacího rozkazu podle čl. 4 odst. 7 písm. b) Rámcového rozhodnutí nebyl do českého právního řádu transponován.

35. K vyjádření Poslanecké sněmovny a Senátu podali navrhovatelé obsáhlou repliku, ve které zopakovali podstatu svých argumentů uvedených v návrhu. Pokud Poslanecká sněmovna připustila ve svém vyjádření možnost použití principu proporcionality při řešení kolize mezi čl. 14 odst. 4 Listiny a čl. 1 odst. 2 Ústavy, navrhovatelé konstatují, že princip proporcionality má význam pouze tehdy, vedou-li dvě pravidla, resp. nutnost respektovat dvě hodnoty, k neslučitelným důsledkům. V tomto případě o takovou kolizi nejde, protože přihlášením se k mezinárodně právním závazkům ČR zajisté nechtěla zeslabit standard ochrany přiznaný vnitrostátním právem svým občanům. V této souvislosti poukázali na čl. 17 Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod, podle kterého žádný mezinárodně právní závazek nemůže vést k oslabení dosaženého stupně vnitrostátní ochrany práv a svobod jednotlivců. Navíc, v čl. 1 odst. 2 Ústavy, jde o závazek státu, a nikoli jednotlivců.

36. Návrh na zrušení § 412 odst. 2 tr. řádu podali navrhovatelé jednak proto, že opouští princip oboustranné trestnosti, jednak proto, že neobsahuje výčet skutkových podstat trestných činů, ale jen jejich názvy. Poukázali na základní principy trestního práva s tím, že tyto požadavky představují takové základní principy demokratického právního řádu, na kterých je nutno trvat, takže je naplněna podmínka čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR.

37. Pokud jde o vyjádření Senátu, navrhovatelé poukázali na skutečnost, že podstatou celého problému je formulace v čl. 14 odst. 4 Listiny, tj. „*nucen k opuštění vlasti*“. Předáním občana do jiného státu EU se naruší důvěra občana v jeho stát, spočívající v tom, že ho ochrání před státy jinými, což je mj. i důsledek státní suverenity, která trvá i v EU. V tomto směru poukázali navrhovatelé na rozhodnutí Spolkového ústavního soudu Německa ze dne 18. 7. 2005, podle kterého „*vydání vlastního občana do jiného státu narušuje zvláštní vztah občana k právnímu systému, na jehož utváření se podílí*“. Navrhovatelé nesdílí závěr Senátu, že státy EU dodržují stejný standard ochrany lidských práv a poukázali na výsledky rozhodování Evropského soudu pro lidská práva, kdy jen za rok 2005 bylo vydáno 18 rozsudků proti Rakousku, 12 proti Belgii, 10 proti Finsku, 50 proti Francii, 100 proti Řecku, 67 proti Itálii, 17 proti Maďarsku, 44 proti Polsku a 15 proti V. Británii.

38. Ve druhé části své repliky pak navrhovatelé poukázali na problémy spojené s implementací Rámcového rozhodnutí o Evropském zatýkacím rozkazu, která se dotýká dvou ústavně-právních problémů. Prvním je jeho rozpor s čl. 14 odst. 4 Listiny a druhým je porušení základních principů demokratického právního státu. Implementace Evropského zatýkacího rozkazu nerespektuje bezvýjimečný ústavně-právní zákaz předávání, vydávání či jiného nucení vlastních občanů k opuštění státu. Rovněž nerespektuje základní právní principy, vlastní všem členským státům EU, kterými jsou předvídatelnost práva, princip legality a princip formální publicity práva. K porušení těchto zásad došlo především tím, že byl opuštěn princip oboustranné trestnosti, který by snad, jako jediný, mohl legitimizovat potenciální možnost vydávat do jiného státu EU osoby, které se dopustily jednání trestného v tomto státě.

39. Pokud jde o problematiku evropského práva, navrhovatelé poukázali na závěry nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04, kde Ústavní soud vyslovil, že přednost evropského práva není absolutní a členské státy si mohou rezervovat výhradu zejména v otázkách, kdy je v sázce ohrožení principů demokratického právního státu či oblast ochrany základních práv a svobod.

III.

Podmínky aktivní legitimace navrhovatelů

40. Návrh, který je předmětem posuzování Ústavního soudu, byl podán skupinou čtyřiceti sedmi poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a skupinou dvaceti jednoho senátora, tedy v souladu s podmínkami obsaženými v § 64 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu. Na straně navrhovatelů jsou tedy splněny podmínky aktivní legitimace.

IV.

Ústavní konformita legislativního procesu

41. Ústavní soud, v souladu s ustanovením § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, je v řízení o kontrole norem povinen nejprve posoudit, zda napadený zákon byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Podle údajů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, veřejně přístupných na jejích internetových stránkách (<http://www.psp.cz>), byl jak návrh zákona novelizujícího trestní zákon, tak návrh zákona novelizujícího trestní řád, předložen Poslanecké sněmovně vládou České republiky dne 12. listopadu 2003. Oba návrhy byly schváleny dne 30. června 2004 usneseními Poslanecké sněmovny č. 1224 a č. 1225. Z přítomných 183 poslanců se vyslovilo pro návrh novely trestního zákona 92 poslanců a 83 poslanců bylo proti. Pro návrh novely trestního řádu se vyslovilo 93 z přítomných 185 poslanců a 85 poslanců bylo proti.

42. Návrh novely trestního zákona byl poté schválen, dne 29. července 2004, hlasy 35 z přítomných šedesáti dvou senátorů (usnesení č. 339), návrh novely trestního řádu byl též den schválen stejným počtem hlasů (usnesení č. 400). Prezident republiky oba zákony, dne 23. srpna 2004, vrátil zpět Poslanecké sněmovně, která hlasy 101 poslance a 105 poslanců, u novely trestního zákona, setrvala na vrácených zákonech. Oba zákony byly řádně vyhlášeny pod č. 537/2004 Sb. a č. 539/2004 Sb. Ze shora uvedených zjištění vyplývá, že oba zákony byly přijaty a vydány předepsaným způsobem.

V.

Dikce napadených ustanovení trestního zákona a trestního řádu

43. Ke zrušení navržené ustanovení § 21 odst. 2 trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb., v platném znění) zní: „***Občan České republiky může být předán jinému členskému státu Evropské unie pouze na základě evropského zatýkacího rozkazu.***“

44. Ke zrušení navržená ustanovení trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb., v platném znění) zní takto:

§ 403 odst. 2: „***Česká republika může předat vlastního občana jinému členskému státu Evropské unie pouze za podmínky vzájemnosti.***“

§ 411 odst. 6 písm. e) (upravující jednu ze situací, kdy soud zamítne předání vyžádané osoby): „***tato osoba je státním občanem České republiky nebo má v České republice trvalý***

pobyt, její předání se vyžaduje k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného léčení nebo ochranné výchovy a osoba před příslušným soudem do protokolu prohlásí, že se odmítá podrobit výkonu tohoto trestu nebo ochranného opatření ve vyžadujícím státě; toto prohlášení nelze vzít zpět.“

§ 411 odst. 7: *„Je-li předáván státní občan České republiky nebo osoba, která má trvalý pobyt v České republice, do vyžadujícího státu k trestnímu stíhání, soud podmíní předání tím, že tato osoba bude vrácena k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného léčení nebo ochranné výchovy do České republiky, pokud jí bude uložen takový druh trestu nebo ochranného opatření a tato osoba po vynesení rozsudku ve vyžadujícím státě nevysloví souhlas s výkonem trestu nebo ochranného opatření ve vyžadujícím státě. Takto soud postupuje pouze v případě, že vyžadující stát poskytne záruku, že osobu předá do České republiky k výkonu trestu nebo ochranného opatření. Není-li vyžadujícím státem záruka poskytnuta, soud předání vyžádané osoby zamítne.“*

45. § 412 odst. 2 (který obsahově souvisí s odst. 1 téhož ustanovení, vypočítává jednání, u nichž český soud nezjišťuje jejich trestnost podle práva České republiky):

„Jednáním podle odstavce 1 se rozumí

a) účast na zločinném spolčení,

b) terorismus,

c) obchod s lidmi,

d) pohlavní zneužívání dětí a dětská pornografie,

e) nedovolený obchod s drogami a psychotropními látkami,

f) nedovolený obchod se zbraněmi, střelivem a výbušninami,

g) korupce,

h) podvody včetně podvodů postihujících zájmy Evropských společenství ve smyslu Úmluvy ze dne 26. července 1995 o ochraně finančních zájmů Evropských společenství,

i) legalizace výnosů z trestné činnosti,

j) padělání měny,

k) počítačová trestná činnost,

l) trestná činnost proti životnímu prostředí, včetně nedovoleného obchodu s ohroženými živočišnými a rostlinnými druhy a jejich plemeny a odrůdami,

m) napomáhání při nedovoleném překročení státní hranice a při nedovoleném pobytu,

n) vražda, těžká újma na zdraví,

- o) nedovolený obchod s lidskými orgány a tkáněmi,*
- p) únos, omezování osobní svobody a brání rukojmí,*
- q) rasismus a xenofobie,*
- r) organizovaná nebo ozbrojená loupež,*
- s) nedovolený obchod s kulturními statky, včetně starožitností a uměleckých děl,*
- t) podvodná jednání,*
- u) vydírání a vymáhání peněz za ochranu,*
- v) padělání a pirátství výrobků,*
- w) padělání veřejných listin a obchod s veřejnými listinami,*
- x) padělání platebních prostředků,*
- z) nedovolený obchod s jadernými nebo radioaktivními materiály,*
- y) nedovolený obchod s hormony a jinými růstovými stimulatory,*
- aa) obchod s odcizenými vozidly,*
- bb) znásilnění,*
- cc) žhářství,*
- dd) trestné činy, jejichž stíhání a trestání je v pravomoci Mezinárodního trestního soudu,*
- ee) únos letadla nebo plavidla,*
- ff) sabotáž.“*

VI.

Klasická extradice a předávání osob mezi členskými státy EU na základě evropského zatýkacího rozkazu

46. Podle nauky trestního práva, extradicí se rozumí vydání osoby státem, na jehož území se nachází, jinému státu na jehož dožádání, za účelem trestního stíhání nebo k výkonu trestu. Cílem extradice je znemožnit pachateli trestného činu, aby unikl trestnímu stíhání nebo výkonu trestu tím, že uprchne do jiného státu. Povinnost státu pobytu vydat pachatele vzniká obvykle na základě mezinárodní smlouvy (extradiční smlouvy, smlouvy o právní pomoci ve věcech trestních apod.). Vlastní extradice je založena na celé řadě zásad, mezi které patří zejména zásada reciprocity, oboustranné trestnosti, nepřípustnosti vydávání vlastních občanů,

nepřípustnosti vydání pro stanovený okruh trestných činů a speciality. Teorie trestního práva rozlišuje materiální a formální extradiční právo. Materiální extradiční právo představuje souhrn podmínek, za nichž vzniká, podle mezinárodního práva, povinnost k extradici pachatele. Formální extradiční právo pak upravuje zvláštní řízení před orgány dožadovaného státu, na konci kterého je rozhodnutí o vydání či nevydání pachatele, tedy odpověď na požadavek dožadujícího státu (Musil J., Kratochvíl V., Šámal P., Kurz trestního práva - Trestní právo procesní, C.H.Beck, 2003).

47. Vydání (extradici) osoby do ciziny v českém právu upravují ustanovení § 391 a násl. trestního řádu. Celé řízení má tři fáze, tj. předběžné šetření (§ 394 a násl.), rozhodování soudu (§ 397, § 398) a povolení a realizace vydání (§ 399). V rámci předběžného šetření státní zástupce zjišťuje, zda jsou splněny podmínky pro vydání podle materiálního extradičního práva. Po předběžném šetření rozhoduje, na návrh státního zástupce, příslušný, zpravidla krajský soud, o tom, zda je vydání přípustné. Konečnou fází celého procesu je rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání osoby do cizího státu. Ministr tak může učinit pouze tehdy, pokud příslušný (krajský či Nejvyšší) soud rozhodl, že vydání je přípustné. To ale neznamená, že v případě kladného rozhodnutí soudu ministr musí vydání osoby povolit. V § 399 odst. 2 tr. řádu jsou vyjmenovány případy, kdy může ministr rozhodnout, že vydání osoby nepovolí. Ministr pak ve své činnosti postupuje v souladu se zásadami diplomatického styku mezi státy nebo formou meziministerského styku, pokud to mezinárodní smlouvy dovolují.

48. Zatímco klasický extradiční proces je poměrně zdlouhavý, jak ukázáno na českém příkladě, (v jiných státech je tato procedura obdobná) a probíhá za účasti ministra spravedlnosti, jako reprezentanta moci výkonné, představuje předávací proces podle Rámcového rozhodnutí Evropské rady ze dne 13. 6. 2002, o Evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/JVV), dále jen „Rámcové rozhodnutí“, výrazné zjednodušení a urychlení celého procesu. Evropský zatýkací rozkaz tedy nahrazuje, ve vztahu mezi členskými státy EU, klasickou extradicí a představuje kvalitativně zcela odlišný postup. Je tedy nezbytné rozlišovat mezi klasickou extradicí a předáváním osob mezi členskými státy Evropské unie na základě Evropského zatýkacího rozkazu, což ostatně činí i český trestní řád. Celý vydávací či předávací proces je svěřen příslušným soudům, které se řídí jen právem, takže odpadá intervence výkonné moci v konečné fázi, jak tomu bývá u klasické extradicce.

49. Podle preambule Rámcového rozhodnutí je základním účelem Evropského zatýkacího rozkazu zrušit, v rámci Evropské unie, formální postup vydávání osob, které se, po vynesení pravomocného rozsudku, vyhýbají spravedlnosti a urychlit postup vydávání osob podezřelých ze spáchání trestního činu. Z cíle stanoveného pro EU, tj. stát se prostorem svobody, bezpečnosti a práva, vyplynulo zrušení klasické extradicce mezi jednotlivými členskými státy a její nahrazení systémem předávání mezi jednotlivými justičními orgány. Tradiční formální vztahy kooperace mezi ústředními orgány státní správy, nebo formou diplomatickou, které až dosud převládaly, jsou nahrazovány systémem volného pohybu soudních rozhodnutí ve věcech trestních. Nadále tedy již nebude osoba, podezřelá ze spáchání trestného činu, vydávána na základě individuálního aktu vykonávajícího státu, ale přímo na základě rozhodnutí soudu v dožadujícím státu EU, které tak má přímý účinek i ve státě vykonávajícím. Aktivita ústředních orgánů státní správy je nahrazena spoluprací jednotlivých soudů, úloha ústředních orgánů státu je tak omezena jen na praktickou a správní pomoc.

50. Rámcové rozhodnutí zdůrazňuje, že mechanismus Evropského zatýkacího rozkazu je založen na vysokém stupni důvěry mezi členskými státy EU, jeho provádění lze proto

pozastavit pouze v případě závažného a trvajících porušování zásad stanovených v čl. 6 odst. 1 Smlouvy o EU některým členským státem, bude-li toto porušování formálně Radou zjištěno ve shodě s čl. 7 Smlouvy o EU.

51. Evropský zatýkácí rozkaz je tedy individuálním právním aktem, vydaným soudem členského státu EU, kterým se vyžaduje zatčení a předání požadované osoby od jiného členského státu. Evropský zatýkácí rozkaz se nevztahuje na bagatelní trestnou činnost. Může být totiž vydán jen na podezřelé ze spáchání trestných činů, za které je možno uložit, ve vyžadujícím členském státě EU, trest odnětí svobody (nebo jiné opatření omezující svobodu) s horní hranicí sazby alespoň 12 měsíců, anebo na odsouzené k trestu odnětí svobody (nebo k ochrannému opatření) v délce alespoň 4 měsíců (srov. čl. 2 odst. 1 Rámcového rozhodnutí a § 404 odst. 2 tr. řádu). V případě třiceti dvou výslovně uvedených trestných činů, pokud je za ně možno (ve vyžadujícím členském státě EU) uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby alespoň tři let, je prolomena zásada dvojí trestnosti. Postačí tedy, pokud skutek, pro který je požadováno předání, je trestný podle práva vyžadujícího státu (k analýze institutu Evropského zatýkácího rozkazu srov. např. Polák, P., Evropský zatýkácí rozkaz, Právní fórum č. 2/2004, str. 76 a násl.).

VII.

Obsahový soulad napadených ustanovení s ústavním pořádkem

52. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, který přezkoumává ústavnost všech aktů orgánů veřejné moci České republiky. V principu se tedy jeho pravomoc vztahuje také na české vnitrostátní normy, které ve shodě s čl. 10a a čl. 1 odst. 2 Ústavy provádějí závazky České republiky vůči EU. Stejně jako u ostatních státních orgánů došlo, na základě čl. 10a Ústavy, vstupem České republiky do EU, do jisté míry i k omezení pravomoci Ústavního soudu. Vzhledem k doktríně ESD o přednosti komunitárního práva může Ústavní soud svou pravomoc, vůči normám tohoto práva, uplatňovat pouze za určitých okolností. Podle ESD v oblastech, které jsou upraveny výlučně komunitárním právem, má toto právo přednost a nemůže být popřeno referenčními kritérii národního práva, a to ani na úrovni ústavní. Podle této doktríny tedy Ústavní soud nemá pravomoc rozhodovat o ústavnosti norem evropského práva, a to ani za situace, pokud jsou obsaženy v právních předpisech České republiky. Jeho kompetence posuzovat ústavnost českých norem je tedy, ve stejném smyslu, omezena.

53. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/2004, ze dne 8. března 2006, Ústavní soud odmítl uznat doktrínu ESD, pokud vyžaduje absolutní přednost komunitárního práva. Konstatoval, že delegace části pravomocí vnitrostátních orgánů na orgány EU může trvat potud, pokud jsou tyto pravomoci vykonávány orgány EU způsobem slučitelným se zachováním základů státní suverenity ČR a způsobem, jenž neohrožuje samotnou podstatu materiálního právního státu. Je pochopitelné, že pokud k této výjimečné a vysoce nepravděpodobné situaci nedojde, Ústavní soud, veden shora uvedenou doktrínou ESD, nebude přezkoumávat individuální normy komunitárního práva z hlediska jejich souladu s českým ústavním pořádkem. V této věci ovšem navrhovatelé tvrdili, že přijetím Eurozatykače právě k takovému rozporu s podstatnými náležitostmi demokratického právního státu došlo.

54. Nicméně v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04 Ústavní soud také nastínil další výjimky ze stanoviska, že nemá pravomoc přezkoumávat ústavnost právních předpisů České republiky, přijatých jako transpozice či implementace evropského práva. V situaci, kdy členské státy implementují normy evropského práva a tato implementace ponechává členskému státu prostor pro uvážení, pokud jde o výběr prostředků k uskutečnění cíle, stanoveného normou evropského práva, pak členský stát může přezkoumat výsledek z hlediska souladu s vlastní ústavou. Členské státy mají tedy volnost ve výběru prostředků, daných komunitárním právem, k zajištění uvedených cílů tak, že vyberou ty prostředky, které jsou v souladu s jejich ústavou a vyloučí ty, které jsou s ústavou v konfliktu. Jako důsledek této doktríny, vyjádřené v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04, kde delegace pravomoci nedává členskému státu žádný prostor pro uvážení, pokud jde o výběr prostředků, tj. tam, kde česká právní úprava reflektuje závaznou normu evropského práva, doktrína přednosti komunitárního práva zásadně neumožňuje Ústavnímu soudu přezkoumávat takovouto českou normu z hlediska conformity s ústavním pořádkem České republiky, ovšem s výjimkou, uvedenou v bodě 53.

55. Ačkoli jsou tedy napadená ustanovení svou povahou mandatorní, situace v této věci je podstatně odlišná od případu řešeného v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04 v tom, že se nejedná o komunitární právo v klasickém smyslu slova, tj. podle prvního pilíře, ale jedná se o unijní právo podle třetího pilíře ve formě rámcového rozhodnutí. Ústavní soud souhlasí s navrhovatelí, že Rámcové rozhodnutí, které bylo základem pro přijetí napadených norem, nemá přímý účinek. Účelem rámcového rozhodnutí je sblížení právních a správních předpisů členských států. Rámcová rozhodnutí jsou závazná pro členské státy co do výsledku, kterého má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Rámcového rozhodnutí se nelze, bez vnitrostátního provedení, dovolávat proti fyzickým nebo právnickým osobám. Rámcové rozhodnutí tedy musí být provedeno vnitrostátními právními akty, což se stalo ustanoveními, jejichž část je navržena ke zrušení.

56. Přestože napadená ustanovení byla přijata za účelem transpozice rámcového rozhodnutí, které nedává žádný prostor pro uvážení, pokud jde o výběr prostředků, stále se ještě může jednat o případ, kdy je může Ústavní soud přezkoumávat z hlediska souladu s ústavním pořádkem. Zda tak může postupovat, bude záležet na aktuální povaze a postavení norem přijatých v rámci třetího pilíře, jako jsou rámcová rozhodnutí.

57. Otázky týkající se povahy a postavení takovýchto unijních aktů pramení z rozdílů mezi nimi a tradičními normami komunitárního práva. Např. rámcová rozhodnutí jsou přijímána legislativním postupem podle Hlavy VI. Smlouvy o EU v rámci tzv. „třetího pilíře“, to znamená na návrh buď Komise nebo členského státu, jsou schválena jednomyslně Radou, tj. souhlasem všech členských států, po konzultaci s Evropským parlamentem. Jak výše uvedeno, přímý účinek takového rámcového rozhodnutí je vyloučen článkem 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o EU. Tím se mj. liší od primárního komunitárního práva (zejména zakládací smlouvy) a klasického sekundárního komunitárního práva, vytvářeného orgány EU, podle čl. 251 - 252 Smlouvy o ES. Navíc povinnost implementovat rámcové rozhodnutí není vynutitelná Evropským soudním dvorem, protože Hlava VI. Smlouvy o EU nezná žalobu pro porušení Smlouvy (viz čl. 226 Smlouvy o ES). Je ovšem vynutitelná politickým a administrativním tlakem Evropské komise na členské státy. Pokud tedy nedojde k náležité transpozici rámcového rozhodnutí, toto nenabude přímého účinku (viz citovaný čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o EU). Aplikace Evropského zatýkacího rozkazu v členských státech podléhá jurisdikci Evropského soudního dvora ve věcech platnosti a výkladu rámcového rozhodnutí v rámci řízení o předběžné otázce, za podmínek čl. 35 Smlouvy o EU (viz

Zemánek J.: Evropskoprávní meze přezkumu ústavnosti transpozice rámcového rozhodnutí o eurozatykači, Právní rozhledy č. 3/2006).

58. Důsledky těchto rozdílů pro aktuální povahu a postavení takovýchto norem, ve vztahu k právnímu pořádku členského státu, dosud nebyly v judikatuře ESD definitivně a jasně vyjádřeny. Ačkoli cit. článek 34 Smlouvy o EU výslovně stanoví, že rámcová rozhodnutí nemají přímý účinek, v rozhodnutí ve věci Maria Pupino ESD konstatoval, že smlouva o EU obsahuje princip loajální spolupráce, analogicky tomu, který je stanoven v článku 10 Smlouvy o ES. V důsledku tohoto principu mají rámcová rozhodnutí nepřímý účinek (viz věc C-105/03 Maria Pupino ze dne 16. 6. 2005, odst. 42 – 43, česky na internetové adrese ESD <http://www.curia.eu.int>. To znamená, že národní soudy jsou povinny „v co největším možném rozsahu vnitrostátní právo vykládat ve světle znění a účelu Rámcového rozhodnutí, aby byl dosažen výsledek, který Rámcové rozhodnutí sleduje a dosažen tak soulad s čl. 34 odst. 2 písm. b Smlouvy o EU“ (tamtéž, odst. 43). ESD ponechal otevřenou otázku, jakou povinnost mají národní soudy v situaci, kdy nemohou vyložit své národní právo v souladu s rámcovým rozhodnutím. Jinými slovy, ESD se nedotkl problému přednosti, tj. zda, jako v případě komunitárního práva, mají rámcová rozhodnutí přednost před právem národním, tedy zda jsou národní soudy povinny odsunout své národní právo na vedlejší kolej, je-li v rozporu s rámcovým rozhodnutím. V písemných vyjádřeních k uvedené věci Itálie, Švédsko a Spojené království trvaly na „mezivládním charakteru spolupráce mezi členskými státy v rámci hlavy VI. Smlouvy o EU“ (odst. 26 tamtéž). Generální advokátka ve věci M. Pupino zdůraznila, že zatímco „menší těsnost spolupráce smlouvy o Evropské unii je patrná v definici Rámcového rozhodnutí, která vylučuje přímý účinek. Pojem „politiky“ indikuje, že smlouva o EU obsahuje nejen mezistátní spolupráci, ale i společný výkon suverenity Unii“ (stanovisko generální advokátky J. Kokott ve věci M. Pupino, ze dne 11. listopadu 2004, odst. 31, 32). Viz také Zemánek J.: Eurokonformní výklad Rámcového rozhodnutí – Povinnost nebo soudcovský aktivismus?, Jurisprudence č. 8/2005, str. 37 a násl.

59. Sám ESD se tedy nijak nevyslovil, zda princip přednosti se vztahuje i na rámcová rozhodnutí. Ve věci M. Pupino se ESD rovněž nedotkl takových otázek, zda princip přednosti, který vyložil ve vztahu ke komunitárnímu právu, se stejným způsobem vztahuje i na unijní právo, zda rámcová rozhodnutí jsou svou povahou jen mezivládní, nebo zda přichází v úvahu nějaký jiný výklad. Lze tedy konstatovat, že judikatura ESD, týkající se přesné povahy aktů unijního práva, jakými jsou rámcová rozhodnutí, je dosud ve vývoji.

60. Takovýto stav představuje možná ideální situaci pro předložení uvedených problémů ESD jako předběžnou otázku. Nicméně, vzhledem ke skutečnosti, že belgický Cour d'Arbitrage, už ESD předložil otázku, týkající se platnosti rámcového rozhodnutí, není žádný důvod pro to, aby Ústavní soud ČR postupoval stejně. Čekat na rozhodnutí ESD by nebylo zcela na místě, protože napadená ustanovení zůstávají účinná a může podle nich dojít k předání osoby na základě Evropského zatýkacího rozkazu. Za této situace považuje Ústavní soud za naprosto nezbytné rozhodnout o tom, zda základní práva takovýchto osob jsou ohrožena či nikoli. V úsilí vyřešit toto dilema, Ústavní soud rozhodl, že posoudí, zda ustanovení, implementující Rámcové rozhodnutí, mohou být interpretována v souladu s českým ústavním pořádkem. Protože rozhodl, že takováto interpretace je možná, není nutné čekat na vyjasnění shora naznačených otázek unijního práva ze strany ESD.

VIII.

Posouzení souladu napadených ustanovení s čl. 14 odst. 4 Listiny

61. Z článku 1 odst. 2 Ústavy, ve spojení s principem spolupráce, stanoveným čl. 10 Smlouvy ES, vyplývá ústavní princip, podle něhož mají být domácí právní předpisy, včetně ústavy, interpretovány souladně s principy evropské integrace a spolupráce komunitárních orgánů a orgánů členského státu. Pokud tedy existuje několik interpretací Ústavy, jejíž součástí je Listina základních práv a svobod, přičemž jen některé z nich vedou k dosažení závazku, který převzala Česká republika v souvislosti se svým členstvím v EU, je nutno volit výklad, který podporuje realizaci tohoto závazku, a nikoli výklad, který tuto realizaci znemožňuje. Tyto závěry se vztahují i na výklad čl. 14 odst. 4 Listiny.

62. Není opodstatněné tvrzení navrhovatelů, že by vnitrostátním přijetím Evropského zatýkacího rozkazu byl narušen trvalý vztah mezi občanem a státem. Občan předaný k trestnímu řízení do členského státu EU zůstává, i v době trvání tohoto řízení, pod ochranou českého státu. Evropský zatýkací rozkaz umožňuje toliko časově omezené předání občana k jeho stíhání v členském státě EU pro konkrétně vymezený skutek, přičemž po skončení tohoto řízení mu nic nebrání vrátit se zpět na území ČR. Občan má právo se bránit proti opatřením orgánů činných v trestním řízení, při předání podle Evropského zatýkacího rozkazu, opravnými prostředky, nevýmaje z toho ani případnou ústavní stížnost.

VIII/a

63. Nová úprava trestního řádu, která umožňuje předat občana ČR do jiného členského státu EU k trestnímu řízení, bezesporu prolamuje předchozí zákonnou úpravu, která nepřipouštěla (a dosud nepřipouští - viz § 393 odst. 1 písm. a) tr. řádu), vydávání občanů do zahraničí pro tam probíhající trestní řízení. Ústavní soud zastává názor, že protiústavnost napadených ustanovení nelze dovodit pouze z toho faktu, že vláda ČR, jako předkladatel obou novel trestních kodexů, nejprve pokládala za vhodné provést změnu Listiny základních práv a svobod, a teprve po zamítnutí návrhu novely Listiny v Poslanecké sněmovně začala dovozovat, že její změna není nutná. Ústavní soud souhlasí s právním názorem, vysloveným Poslaneckou sněmovnou, podle něhož je Parlament ČR představitelem ústavodárné a zákonodárné moci, a nebyl proto vázán právním názorem předkladatele novely ústavy.

64. Ustanovení čl. 14 odst. 4 Listiny, podle jehož věty první *má každý občan právo na svobodný vstup na území republiky*, a podle věty druhé *občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti*, zcela jistě znemožňuje vyloučit českého občana ze společenství občanů České republiky, jako demokratického státu, k němuž ho váže pouto státního občanství. Ze samotného textu čl. 14 odst. 4 Listiny nelze, bez dalších argumentů, jednoznačně odpovědět, zda a nakolik vylučuje časově omezené předání občana do členského státu EU pro tam probíhající trestní řízení, pokud má právo se po skončení tohoto řízení vrátit do vlasti. Jazykový výklad termínu „*nucení k opuštění vlasti*“ totiž může obsáhnout i takovéto relativně krátkodobé předání občana k trestnímu řízení do zahraničí.

65. Skutečnost, že text čl. 14 odst. 4 Listiny neodpovídá sám o sobě na otázku, zda lze předat českého občana do členského státu EU pro tam probíhající trestní řízení, lze ilustrovat i příkladem slovenským, kterého se ostatně i navrhovatelé dovolávají. Slovenská právní úprava je svým základem v bývalé federální Listině základních práv a svobod české úpravě nejbližší. V Ústavě Slovenské republiky byl vyjádřen výslovný zákaz vydávání vlastních občanů v čl.

23 odst. 4. Po účinnosti novely ústavy č. 90/2001 Z.z., která vypustila závěrečná slova „*ani vydat jinému státu*“, označený článek slovenské ústavy zní: „*Každý občan má právo na svobodný vstup na území Slovenské republiky. Občana není možné nutit, aby opustil vlast, a není ho možné vyhostit.*“ Slovenská úprava tedy důsledně odlišovala a odlišuje pojmy „*nutit, aby opustil vlast*“ a „*vyhoštění*“ od „*vydání*“ občana jinému státu. Česká úprava čl. 14 odst. 4 Listiny je, ve srovnání s úpravou slovenskou, *expressis verbis* užší a vždy hovořila a hovoří jen o zákazu nutit občana k opuštění vlasti.

66. Pojem zákazu „*nucení k opuštění vlasti*“ lze interpretovat jak extenzivně, tak restriktivně. Ústavní soud, ve shodě s navrhovateli, soudí, že pro vyřešení otázky významu čl. 14 odst. 4 Listiny je třeba hledat jeho objektivní smysl. Pro posouzení významu tohoto ustanovení Listiny mají své místo zejména historické motivy přijetí této úpravy. Ustanovení článku 14 odst. 4 věty druhé Listiny se poprvé objevilo v rámci čl. 15 odst. 2 návrhu Listiny, ve zprávě ústavně právních výborů Sněmovny lidu a Sněmovny národů, ze dne 7. ledna 1991 (viz tisk 392, <http://www.psp.cz>). Ústavní soud se shoduje jak s navrhovateli, tak s účastníky tohoto řízení, že zkušenost se zločiny komunistického režimu hrála, při utváření Listiny, nepominutelnou roli. Tuto roli sehrála i při tvorbě současného čl. 14 odst. 4 Listiny, na přelomu let 1990 a 1991, tehdy ještě zcela nedávná zkušenost, spojená zejména s akcí „*Asanace*“, při níž komunistický režim nutil nepohodlné osoby k opuštění republiky (obdobně srov. např. Kavěna M., Základní právo občana ČR nebýt nucen k opuštění své vlasti, Evropský zatýkácí rozkaz a mezinárodní trestní soud, EMP č. 5/2004, str. 42 a násl., na str. 43, nebo Kysela J., Rok 2004 ve vývoji vybraných institutů českého ústavního práva - 1. část, Právní rozhledy č. 12/2005, str. 425 - 426). Historický výklad tedy svědčí pro to, že ustanovení čl. 14 odst. 4 Listiny se nikdy netýkalo extradice.

67. Záměr ústavodárce, vycházející z historických zkušeností, které jsou za situace, kdy se historická paměť zkracuje, budoucím generacím nesdělitelné, protože jsou vázány na dobové prožitky, není sám o sobě rozhodujícím argumentem. Ústavní soud proto hledal objektivní význam čl. 14 odst. 4 věty druhé Listiny, který je nutno poměřovat současnými realitami počátku 21. století. Při hledání objektivního významu označeného ustanovení Listiny vzal Ústavní soud v úvahu rovněž historickou genezi právního institutu extradice. Extradice pachatelů obecné kriminality v zásadě až do 19. století neexistovala a nepředstavovala ani závažnější problém, s ohledem na nízkou mobilitu evropského obyvatelstva oněch dob, stejně jako velmi omezený stupeň spolupráce mezi tehdejšími evropskými státy (srov. Čepelka Č. - Šturma P., Mezinárodní právo veřejné, Praha 2003, str. 353).

68. Stávající úprava extradice má, u většiny evropských států, svůj původ v modelu vytvořeném v 19. století. Ten jednak nepřipouštěl přímou účinnost soudního rozhodnutí v trestní věci, včetně zatýkácího rozkazu, v jiném státě (srov. Musil J., Kratochvíl V. Šámal P., Kurs trestního práva, C.H.Beck, Praha 2003, str. 962), jednak si osoboval úplnou kontrolu a plnou trestní pravomoc nad vlastními občany (v původním pojetí poddanými), kterou nesměly provádět jakékoliv třetí státy. Zásada, podle níž stát tradičně nevydával své vlastní občany k trestnímu řízení do zahraničí, zpočátku tedy ani zdaleka neodrážela základní právo občanů nebýt vydán, ale spíše vyjadřovala státní suverenitu nad svými občany v jejím tehdejší pojetí. Zásada nevydávání vlastních státních občanů k trestnímu řízení do zahraničí měla tehdy silné ospravedlnění v široce panující vzájemné nedůvěře mezi soupeřícími evropskými mocnostmi.

69. Teprve později, po tragických událostech, ke kterým došlo zejména v Evropě v první polovině 20. století, se zásada nevydávání vlastních občanů transformovala, ze státem

nárokované odpovědnosti za vlastní občany, na princip ochrany vlastních občanů před vydáním do zahraničí. Praxe tak zůstala stejná, jen se změnilo její odůvodnění. Některé státy, na základě svých historických zkušeností, šly tak daleko, že zákaz extradice začlenily do svých ústav (např. čl. 55 odst. 1 Ústavy Polské republiky, či čl. 16 odst. 2 Základního zákona Spolkové republiky Německo, pokud jde o sousední státy.) Zákaz extradice se tak postupně posouval do oblasti základních svobod, což je zcela pochopitelné za situace, kdy ve světě stále existuje řada nedemokratických režimů, které nezajišťují právo na spravedlivý proces ve standardech vlastních např. členským státům EU.

70. Nelze pominout, že současná doba je spojena s mimořádně vysokou mobilitou lidí, se zvyšující se mezinárodní spoluprací a rostoucí důvěrou mezi demokratickými státy EU, což klade na úpravu vydávání, v rámci této unie, nové požadavky. V EU existuje kvalitativně nová situace. Občané členských států mají, vedle občanských práv svých států, také práva občanů EU, která jim mj. zaručují svobodný pohyb v rámci celé Unie. EU je prostorem svobody, bezpečnosti a práva, který usnadňuje volný pohyb občanů a zároveň zajišťuje jejich bezpečnost a ochranu (viz preambule Smlouvy o EU). Evropský zatýkácí rozkaz vychází z těchto realit a činí spolupráci orgánů činných v trestním řízení efektivnější. Nahrazuje spolupráci ústředních orgánů státní správy členských států EU přímou spoluprací orgánů justičních a činí výjimku z principu zákazu vydávání vlastních občanů k trestnímu řízení do zahraničí.

71. Jsou-li čeští občané poživateli výhod, spojených se statutem občanství EU, je v tomto kontextu přirozené, že s těmito výhodami je nutno akceptovat též jistou míru odpovědnosti. Vyšetřování a potírání trestné činnosti, k níž dochází v evropském prostoru, není možno úspěšně realizovat v rámci jednotlivého členského státu, ale vyžaduje širokou mezinárodní spolupráci. Výsledkem této spolupráce je nahrazení dřívějších procedur vydávání osob podezřelých z trestných činů novými efektivnějšími mechanismy, reflektujícími realie 21. století. Současný standard ochrany základních práv uvnitř Evropské unie nezavdává, podle Ústavního soudu, žádné příčiny se domnívat, že tento standard ochrany základních práv, skrze uplatňování principů z nich plynoucích, má nižší kvalitu než ochrana poskytovaná v ČR.

72. Při nalézání objektivního významu čl. 14 odst. 4 Listiny nelze tyto skutečnosti pominout. Není v souladu s principem objektivního teleologického výkladu, reflektujícího realitu současné EU, založené na vysoké mobilitě občanů v rámci celého unijního prostoru, aby čl. 14 odst. 4 Listiny byl vykládán tak, že neumožňuje ani časově omezené předání občana do jiného členského státu za účelem trestního řízení o trestném činu spáchaným tímto občanem v tomto státě, pokud je garantováno, že po skončení trestního řízení bude, na vlastní žádost, předán zpět do ČR k případnému výkonu trestu (srov. § 411 odst. 7 tr. řádu). Časově omezené předání občana k trestnímu řízení, probíhajícímu v jiném členském státě EU, podmíněné jeho následným opětovným předáním do vlasti, tedy není a nemůže být nucením k opuštění vlasti ve smyslu čl. 14 odst. 4 Listiny. Obdobně lze upozornit na úpravu, podle níž občan ČR nebo osoba s trvalým pobytem v ČR bude předán k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného léčení nebo ochranné výchovy do jiného členského státu Unie jen se svým souhlasem (§ 411 odst. 6 písm. e) tr. řádu). Z toho plyne, že bez svého souhlasu nebude do zahraničí k výkonu trestu odnětí svobody nikdo předán.

73. Navrhovatelé poukázali na ústavu Estonska (čl. 36 odst. 2), Litvy (čl. 13 odst. 2), Polska (čl. 52 odst. 4), Maďarska (čl. 69 odst. 1), Slovinska (čl. 48), SRN (čl. 16 odst. 2), Finska (čl. 9 odst. 3), Francie (čl. 88 - 2 bod 3), Itálie (čl. 26), Portugalska (čl. 33 odst. 3) či Španělska (čl. 13 odst. 3). Ústavy uvedených zemí zakotvují právo státních občanů na to, aby nebyli vydáni do ciziny, případně upravují výjimky pro mezinárodní smlouvy nebo jmenovitě pouze ve vztahu k EU. Protože v řadě zemí došlo, v souvislosti s Evropským zatýkáčím rozkazem, ke změně ústavy (návrh uvádí SRN a Francii), navrhovatelé z toho dovozují existenci obecného, široce sdíleného, ústavního principu, zakazujícího vydávání vlastních občanů do ciziny. Z toho, podle nich, plyne závěr, že provedení Evropského zatýkáčím rozkazu v České republice nelze realizovat jinak, než po předchozí ústavní změně.

74. Ústavní soud vzal v úvahu, že v řadě zemí skutečně došlo, v souvislosti s implementací Evropského zatýkáčím rozkazu, k novelizaci domácí ústavy (následující data podle zpráv na XXI. Kongresu FIDE, Dublin, červen 2004, dostupné na <http://www.fide2004.org>, není-li uvedeno jinak). Vedle navrhovatelů zmiňovaného Německa a Francie možno zmínit mj. Slovinsko (ústavním zákonem č. 24 - 899/2003) a Lotyšsko.

75. Navrhovatelé ovšem neuvedli řadu jiných členských států EU, kde zákaz extradice vlastních občanů nepředstavoval vůbec otázku ústavního principu a dokonce ani nebyl zakotven v právu podústavním. Např. v Řecku nebyl nikdy zákaz vydávání občanů považován za ústavní princip a byl vždy řešen jen na úrovni zákona. Podobně tomu bylo v Dánsku, kde také stačila, ke změně stávajícího stavu, pouhá změna zákona. Za situace, kdy národní ústava otázky vydávání či předávání pachatelů do zahraničí neupravuje, nebylo třeba činit žádné ústavní změny ani v Nizozemsku (v souladu s rozhodnutím Státní rady Nizozemska), Belgii, Lucembursku nebo ve Švédsku (viz zprávy na výše cit. XXI. Kongresu FIDE). Ve specifické ústavní situaci Velké Británie nepředstavovala úprava Evropského zatýkáčím rozkazu zásadnější problém, protože britské právo na zákaz vydávání vlastních občanů nikdy netrvalo (srov. Čepelka, Č., Šturma, P., Mezinárodní právo veřejné, Praha 2003, str. 354). Naopak britští právníci samotní tradičně toto řešení nadřazovali nad právní úpravy evropských kontinentálních zemí (srov. Biron, H.Ch. - Chalmers, K. E., The Law and Practice of Extradition, London 1903, str. 13). Britský model, který vždy umožňoval extradici vlastního občana, obecně následuje Irská republika a Malta (srov. Stanbrook, I. - Stanbrook, C., Extradition: Law and Practice, 2nd ed., Oxford 2000, str. 313, str. 385, str. 427).

76. Navrhovatelé citované Polsko novelizovalo trestní zákon, trestní řád soudní a přestupkový zákon, zákonem ze dne 18. března 2004 (Dz.U. 2004, č. 69, pol. 626). Touto novelizací nebyl nijak formálně změněn čl. 55 odst. 1 Ústavy (navrhovatelé nesprávně uvádějí čl. 52 odst. 4). Dne 27. 4. 2005 polský Ústavní tribunál zrušil, rozhodnutím P 1/05, některá ustanovení označené novely trestních předpisů, pro rozpor s čl. 55 odst. 1 Ústavy, podle něhož je zakázána extradice polského občana („*Ekstradycja obywatela polskiego jest zakazana.*“) a podle jehož odstavce druhého se zakazuje extradice osob podezřelých z politických trestných činů nenásilné povahy. Polský Ústavní tribunál uvedl, že pod pojem extradice, ve smyslu čl. 55 Ústavy, je nutno *a fortiori* podřadit též předání ve smyslu Evropského zatýkáčím rozkazu.

77. V této souvislosti český Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že znění čl. 55 odst. 1 polské ústavy vylučuje jakoukoli formu extradice polského občana (zahrnujíc v to i předání podle Evropského zatýkáčím rozkazu), na rozdíl od díky čl. 14 odst. 4 české Listiny. Ve srovnání s českým ústavním pořádkem tak polská ústava nedává ani prostor pro její případný výklad, souladný se závazky státu vůči EU.

78. S ohledem na tato fakta nelze dát za pravdu navrhovatelům, že z komparativního pohledu lze dovodit existenci obecného ústavního principu zákazu vydávat vlastní občany do zahraničí a že je třeba vyžadovat, pro provedení Evropského zatýkacího rozkazu, ústavní změnu. V řadě členských států EU k žádné ústavní změně nedošlo. Ústavní změna je nezbytná pouze tam, kde by byla zákonná změna, vyvolaná implementací Evropského zatýkacího rozkazu, v rozporu s domácí ústavou, tedy v situaci, kdy domácí ústava vydání či předání občana do cizího státu, za účelem jeho trestního stíhání, přímo vylučuje.

VIII/c

79. Ústava ČR zakotvila v čl. 1 odst. 2 obecný princip, podle něhož Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Ústavě by proto měl být zásadně přikládán význam konformní z hlediska mezinárodního práva, neboť ústava samotná je hodnotově vůči mezinárodnímu právu otevřená (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 31/03, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 32, str. 143, publikovaný pod č. 105/2004 Sb.).

80. Počínaje 1. květnem 2004 získal čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR nový význam ve vztahu k dodržování povinností, které pro Českou republiku vyplývají z jejího členství v EU. Jak již Ústavní soud ve své judikatuře zdůraznil, evropské právo je založeno na základních hodnotách, společných všem členům EU. Ústavní soud se tak přihlásil k evropské právní kultuře i k jejím ústavním tradicím. Ve světle obecných právních zásad, existujících ve všech členských státech Unie, také Ústavní soud interpretuje ústavní předpisy, především Listinu základních práv a svobod (nález sp. zn. Pl. ÚS 5/01, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 24, str. 79, č. 410/2001 Sb.).

81. Z ustanovení článku 1 odst. 2 Ústavy, ve spojení s principem spolupráce, zakotveném v čl. 10 Smlouvy o ES, vyplývá ústavní princip, podle něhož domácí právní předpisy, včetně ústavy, mají být interpretovány pokud možno souladně s procesy evropské integrace a spolupráce evropských orgánů a orgánů členského státu (srov. obdobně rozhodnutí polského Ústavního tribunálu K 15/04 ze dne 31. května 2004, OTK ZU ser. A., částka 5, č. 47, str. 655 - 668 a jmenovitě, pokud jde o předpisy tzv. III. pilíře, rozhodnutí ESD ze dne 16. června 2005, podle něhož zásada konformního výkladu se vztahuje též na rámcová rozhodnutí, přijatá v rámci hlavy VI Smlouvy o Evropské unii, viz věc C-105/03 Maria Pupino, odst. 43).

82. Ústavní princip výkladu domácího práva souladně se závazky České republiky, vyplývajících z jejího členství v Evropské unii, je omezen možným významem ústavního textu. Článek 1 odst. 2 Ústavy tedy není ustanovením způsobilým libovolně měnit význam jakéhokoliv jiného výslovného ústavního ustanovení. Pokud domácí metodologie výkladu ústavního práva neumožňuje vyložit příslušnou normu souladně s evropským právem, je pouze na ústavodárci změnit ústavu. Tuto pravomoc může ovšem ústavodárce vykonávat jen za podmínky zachování podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy), jež nejsou v dispozici ústavodárce, pročež pravomoc měnit tyto náležitosti nelze přenést ani smlouvou podle čl. 10a Ústavy (srov. Holländer, P., Materiální ohnisko ústavy a diskrece ústavodárce, Právník č. 4/2005).

83. Z toho tedy plyne, že pokud existuje, podle domácí metodologie výkladu, několik možných interpretací Ústavy, přičemž jen některé z nich vedou k dosažení závazku, který převzala Česká republika svým členstvím v Evropské unii, je nutno volit výklad, který

podporuje realizaci tohoto závazku, nikoliv výklad, který tuto realizaci znemožňuje. Tím současně bude zachován i princip článku 1 odst. 2 Ústavy. Tyto závěry se vztahují i na výklad čl. 14 odst. 4 Listiny. Protože Ústavní soud vyložil význam čl. 14 odst. 4 Listiny podle domácí metodologie výkladu Ústavy, nebylo ani třeba provést poměrování v úvahu připadajících hodnot a principů práva evropského a ústavního práva domácího.

VIII/d

84. Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 207/1994 Sb., na který se odvolávají navrhovatelé, definoval státní občanství „jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti, spočívající zejména v právu fyzické osoby na ochranu ze strany státu na jeho území i mimo ně, v právu pobytu na jeho území a na právu účasti na jeho správě veřejných záležitostí“ (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 2, str.7).

85. Právo občana na ochranu ze strany státu se projevuje mj. v tom, že by došlo k porušení čl. 14 odst. 4 ve spojení s čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud by občan byl předán k trestnímu řízení do státu, kde by standardy trestního řízení nespĺňovaly požadavky kladené na trestní řízení českým ústavním pořádkem, např. v situaci, kdy by bylo reálně ohroženo právo občana na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny), případně kdy by občan mohl být vystaven mučení nebo jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu (čl. 3 Úmluvy, čl. 7 odst. 2 Listiny). Tak tomu ovšem v případě Evropského zatýkacího rozkazu není.

86. ESD již v roce 2003 konstatoval, že „členské státy mají vzájemnou důvěru ve své systémy trestní justice a každý z nich uznává trestní právo platné v jiném členském státě, a to i tehdy, pokud by aplikací svého vlastního práva dospěl k jinému výsledku“ (věci C-187/01 a C-385/01, trestní řízení proti Hüseyinu Gözütokovi (C-187/01) a Klausu Brüggemu (C-385/01), [2003] ECR I-1345, odst. 33). Je vždy nutno pamatovat na skutečnost, že všechny členské státy EU jsou signatáři Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Proto nemůže být občan významněji dotčen na svých právech tím, že o jeho trestní věci bude rozhodováno v jiném členském státě Unie, neboť každý členský stát EU je vázán standardem ochrany lidských práv, který je ekvivalentní standardu vyžadovanému v České republice, přičemž právní řády všech členských států jsou postaveny na hodnotách, k nimž se náš stát přihlásil teprve po roce 1989. Česká Listina základních práv a svobod totiž rovněž vychází z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

87. Rámcové rozhodnutí, s ohledem na již zmíněný princip vzájemné důvěry mezi členskými státy EU ve fungování jejich trestní justice, vychází z toho, že provádění Evropského zatýkacího rozkazu lze pozastavit pouze v případě závažného a trvajících porušování zásad stanovených v čl. 6 odst.1 Smlouvy o EU (ochrana lidských práv) některým členským státem, přičemž toto porušování musí být formálně Radou zjištěno ve shodě s čl. 7 Smlouvy o EU (odst. desátý preambule).

88. Za jistou pojistku, zaručující ochranu českého občana na ústavně-právní úrovni, lze považovat ustanovení § 377 tr. řádu, podle něhož žádosti orgánu cizího státu nelze vyhovět, jestliže by jejím vyřízením byla porušena Ústava ČR nebo takové ustanovení právního řádu

České republiky, na kterém je třeba bez výhrady trvat, anebo jestliže by vyřízením žádosti byl poškozen jiný významný chráněný zájem České republiky. Tento princip, obsažený v hlavě dvacáté páté, oddílu prvním tr. řádu (označeném jako obecná ustanovení), se tedy vztahuje jak na klasické řízení vydávací podle oddílu druhého, tak na řízení o předání osoby mezi členskými státy EU na základě Evropského zatýkacího rozkazu, podle oddílu třetího téže hlavy. O významu toho ustanovení se stále vede odborná diskuze (srov. Zemánek J., Evropsko-právní meze přezkumu ústavnosti transpozice rámcového rozhodnutí o eurozatykači, Právní rozhledy č. 3/2006).

89. I když je toto ustanovení trestního řádu uvozeno marginální rubrikou „ochrana zájmů státu“, lze zejména z textu jeho první věty dovodit, že se bude jednat zejména o zájem státu na tom, aby nedošlo k porušení základních práv českých občanů, zakotvených v ústavním pořádku ČR, jehož nedílnou součástí je i Listina základních práv a svobod (... *jestliže by jejím vyřízením byla porušena Ústava ČR nebo takové ustanovení právního řádu České republiky, na kterém je třeba bez výhrady trvat...*).

90. Osobě, která má být předána do jiného státu EU, je zachováno právo podat proti příslušným opatřením orgánů činných v trestním řízení stížnost, která má odkladný účinek (§ 411 odst. 5 tr. řádu), a eventuálně též ústavní stížnost, přičemž po dobu, během níž Ústavní soud rozhoduje, lhůty k předání osoby neběží (§ 415 odst. 3 tr. řádu). Těmito ustanoveními je zachována ochrana občana, případně i jiné osoby, která má být předána k trestnímu řízení, a současně je zachována podmínka, že v důsledku předání vyžádané osoby nebude v individuálním případě dotčen ústavní pořádek České republiky.

91. Tyto zásady jsou konformní s Rámcovým rozhodnutím, podle něhož nic v něm nelze vykládat tak, že zakazuje odmítnout předání osoby, na kterou byl vydán Evropský zatýkací rozkaz, existují-li na základě objektivních skutečností důvody domnívat se, že uvedený zatýkací rozkaz byl vydán za účelem stíhání nebo potrestání této osoby na základě jejího pohlaví, rasy, náboženství, etnického původu, státní příslušnosti, jazyka, politického přesvědčení nebo sexuální orientace, nebo že by postavení této osoby mohlo být pro některý z těchto důvodů zhoršeno. Rámcové rozhodnutí nebrání členskému státu v tom, aby uplatňoval své ústavní zásady, týkající se práva na spravedlivý proces, svobody sdružování, svobody tisku a svobody projevu v jiných sdělovacích prostředcích. Rámcové rozhodnutí rovněž výslovně deklaruje, že nikdo by neměl být odsunut, vyhoštěn ani vydán do státu, ve kterém existuje vážné nebezpečí, že by mohl být vystaven trestu smrti, mučení nebo jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, nebo trestu.

92. Důvodem pro zamítnutí žádosti o předání vyžádané osoby je mj. situace, kdy na trestný čin, pro který je Evropský zatýkací rozkaz vydán, se vztahuje amnestie, která byla udělena v České republice, anebo trestní stíhání či výkon trestu jsou v ČR promlčeny, jestliže stíhání tohoto trestného činu spadá do působnosti trestněprávních předpisů České republiky (§ 411 odst. 6 písm. b) tr. řádu).

93. Zachována je rovněž zásada *ne bis in idem*. Podle § 411 odst. 6 písm. c) tr. řádu bude žádost o předání zamítnuta, pokud vyžádaná osoba byla v České republice nebo cizím státě za tentýž skutek již pravomocným rozhodnutím odsouzena a trest byl již vykonán nebo je právě vykonáván nebo ho již nelze vykonat anebo trestní řízení bylo v ČR nebo jiném členském státě pravomocným rozhodnutím skončeno, nebyla-li taková rozhodnutí v předepsaném řízení zrušena.

94. V neposlední řadě je nutno zdůraznit, že trestní řízení, probíhající proti vyžádané osobě na území České republiky, má přednost před předáním vyžádané osoby podle Evropského zatýkacího rozkazu [podle § 411 odst. 6 písm. d) tr. řádu soud zamítne předání vyžádané osoby tehdy, jestliže vyžádaná osoba je v ČR trestně stíhána za stejný čin, pro který byl Evropský zatýkací rozkaz vydán].

95. Není proto opodstatněné tvrzení, že by vnitrostátní úpravou Evropského zatýkacího rozkazu byl narušen vztah mezi občanem a státem. Občan předaný k trestnímu řízení do členského státu EU zůstává, i v době trvání trestního řízení, pod ochranou českého státu. Evropský zatýkací rozkaz umožňuje toliko časově omezené předání občana pro jeho stíhání v členském státě Unie, pro konkrétně vymezený skutek, přičemž po skončení tohoto trestního řízení mu nic nebrání vrátit se zpět (event. k výkonu trestu na území České republiky). Trestní řád specifikuje důvody, za kterých k předání osoby do jiného členského Unie nedojde (zejm. § 411). Občan má právo bránit se, proti opatřením orgánů činných v trestním řízení, opravnými prostředky, které mají odkladný účinek (viz § 411 odst. 5 tr. řádu), nevyjímaje ani případnou ústavní stížnost. V případě, kdy by předáním občana došlo k porušení ústavního pořádku, k předání občana nedojde.

96. Při těchto závěrech je nutno vzít na zřetel nejen ochranu práv osob podezřelých ze spáchání trestného činu, ale též zájmy obětí trestných činů. K ochraně práv obětí a poškozených se obecně jeví jako praktičtější a spravedlivější, aby trestní řízení probíhalo ve státě, v němž došlo ke spáchání trestného činu (srov. podmínky pro řešení případu souběhu více Evropských zatýkacích rozkazů v § 419 tr. řádu a čl. 16 Rámcového rozhodnutí, kde jednou ze základních podmínek je zvážení otázky místa trestného činu). Protože realizace Evropského zatýkacího rozkazu, při předávání vlastních občanů, je podmíněna vzájemností (§ 403 odst. 2 tr. řádu), navrhovateli napadená úprava chrání práva osob, které se považují za osoby poškozené podle českého trestního řádu. Obecně je možno říci, že ve státě, kde k trestnému činu došlo, bude, s ohledem na důkazní materiál v tomto státě se nacházející, trestní řízení rychlejší, efektivnější a současně i věrohodnější a spravedlivější jak pro obžalovaného, tak pro případnou oběť trestného činu.

IX.

Soulad napadených ustanovení s dalšími ustanoveními Listiny

97. Ústavní soud zvažoval soulad napadených ustanovení, zejména § 412 odst. 1 a 2 tr. řádu, i s článkem 39 Listiny, podle něhož *jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit*. Ustanovení § 412 tr. řádu implementuje úpravu čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí a prolamuje zásadu, podle níž se osoby nevydávají k trestnímu stíhání do zahraničí, pokud nejde o podezření ze spáchání činu, který je trestný jak podle práva vyžadujícího státu, tak i ve státě předávajícím. Podle § 412 odst. 1 tr. řádu *v případě, kdy je předání požadováno pro trestné činy, za které je možno ve vyžadujícím státě uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky nebo nařídít ochranné opatření spojené s omezením svobody v délce nejméně tři roky a které spočívají v jednání, které orgán vyžadujícího státu označí v evropském zatýkacím rozkazu jako jedno nebo více z jednání uvedených v odstavci 2, soud nezjišťuje, zda jde o čin trestný podle práva České republiky*. Ustanovení § 412 odst. 2 tr. řádu pak vyjmenovává trestné činy,

u nichž soud, v souvislosti s předávacím řízením, nezjišťuje jejich trestnost podle práva České republiky.

98. Na první pohled by se zdálo, že argument, spočívající v tom, že § 412 je v rozporu s článkem 39 Listiny, může být odmítnut, jako z principu vyloučený. Především je nutno poznamenat, že čl. 1 odst. 3 Rámcového rozhodnutí stanoví, že: „*tímto rámcovým rozhodnutím není dotčena povinnost ctít základní práva a obecné právní zásady, zakotvené v čl. 6 smlouvy o EU*“. Tudíž Rámcové rozhodnutí nemůže být interpretováno tak, že by po členském státu vyžadovalo učinit něco, co by znamenalo porušení základních práv, tedy včetně principu legality, zakotveného v čl. 39 Listiny.

99. Všeobecně uznávaný princip legality, obsažený v čl. 39 Listiny, znamená především požadavek, že stát může uložit určité osobě trest pouze na základě řádné informace, obsažené v jeho vlastním právu, podle kterého je určité chování tímto státem zakázáno. Tímto způsobem stát dává všem subjektům možnost předvídat následky jejich jednání (obecný požadavek předvídatelnosti). Tento požadavek má dva aspekty. Prvním je, že právo státu musí jasně a přesně definovat jednání, které je zakázané (srozumitelnost normy). Podle druhého musí existovat spojení mezi chováním obviněného subjektu a územím nebo veřejným zájmem státu, hodlajícího trestat (nexus, tj. spojitost s trestní jurisdikcí daného státu) tak, aby bylo umožněno danému subjektu si uvědomit, že jeho chování vyvolá následky, předvídané zákony daného státu.

100. Viděno z této perspektivy, argument proti § 412 tr. řádu, vzatý doslovně, by znamenal, že Česká republika selhala v požadavku na respektování principu předvídatelnosti trestního práva. Ale tento argument přehlíží skutečnost, že čl. 39 Listiny obecně omezuje Českou republiku v její vlastní trestní jurisdikci. Neupravuje totiž ani extradici, ani předání osoby. V situaci, kde české právo dává ČR zmocnění k extradici či předání osoby, nacházející se v její jurisdikci, Česká republika neaplikuje svou trestní jurisdikci proti obviněnému, takže by se zdálo, že čl. 39 Listiny se neuplatní. Nakonec § 412 tr. řádu nedefinuje trestné činy a aby toto ustanovení mohlo být uplatněno, musí být tyto trestné činy přesně definovány v zákoně státu požadujícího vydání či předání osoby. Článek 39 Listiny se, podle svého znění, aplikuje vyloženě tam, kde Česká republika si sama přeje danou osobu trestně stíhat. V takovém případě bezpodmínečně platí, že článek 39 Listiny vyžaduje, aby takové trestní stíhání probíhalo jen pro trestný čin přesně definovaný v jejím trestním zákoně. Ze shora uvedených důvodů, přijetím ustanovení § 412 tr. řádu, Česká republika neporušila princip legality, zakotvený v čl. 39 Listiny.

101. Ústavní soud se proto neztotožňuje s argumentací navrhovatelů, kteří tvrdí, že § 412 odst. 2 tr. řádu je v rozporu s čl. 39 Listiny, protože tato úprava nijak nedefinuje trestné činy, nevyžadující oboustrannou trestnost. Pokud by se jednalo o hmotněprávní předpis, zakotvující trestnost jednání způsobem, jakým to činí § 412 odst. 2 tr. řádu, tedy jen jeho pojmenováním bez jakékoliv zákonné definice, došlo by jistě k rozporu s čl. 39 Listiny. Ústavní soud ovšem vychází ze skutečnosti, že § 412 odst. 2 tr. řádu není ustanovením hmotněprávním, ale procesněprávním. Předání podle Evropského zatýkacího rozkazu ještě není uložením trestu ve smyslu čl. 39 a čl. 40 Listiny.

102. Osoby podezřelé ze spáchání trestného činu a předané podle Evropského zatýkacího rozkazu nebudou stíhány pro trestnou činnost podle § 412 odst. 2 tr. řádu, ale trestní řízení bude vedeno pro trestné činy vymezené v hmotném právu vyžadujícího státu EU. Zákonný výpočet trestných činů v § 412 odst. 2 tr. řádu (čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí), slouží

toliko k procesnímu postupu soudu. Český soud totiž v případě, že orgán vyžadujícího státu označí v Evropském zatýkacím rozkazu chování předávané osoby jako jedno z jednání uvedených v § 412 odst. 2 tr. řádu, resp. čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí, nezjišťuje trestnost takového činu podle práva České republiky. Přijetí § 412 tr. řádu tedy nemá za následek, že by se trestní právo všech členských zemí EU stalo aplikovatelným na území ČR. Znamená toliko, že Česká republika napomáhá ostatním členským státům EU při prosazování jejich trestního práva. Na osoby v České republice (občany, osoby s trvalým pobytem a ostatní osoby běžně se na jejím území nacházející) tedy ustanovení § 412 tr. řádu neklade povinnost znát trestní právo všech zemí EU.

103. Výčet trestných činů v § 412 odst. 2 tr. řádu resp. čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí navíc obecně odpovídá jednáním, která jsou trestná i podle českého práva, byť tomu nemusí přesně odpovídat název příslušného trestného činu. Výčet trestných činů, které nevyžadují oboustrannou trestnost, není dán proto, že by se předpokládalo, že některé z těchto jednání není trestným činem v kterémkoli z členských států, nýbrž právě naopak, že jde o jednání, která, s ohledem na sdílené hodnoty, jsou trestná ve všech členských zemích EU. Důvodem tohoto výčtu je uspíšení vyřízení Evropského zatýkacího rozkazu, protože odpadne procedura zjišťování trestnosti takového činu podle českého práva. Navíc, přijetím tohoto Rámcového rozhodnutí každý členský stát EU vyjádřil svůj souhlas s tím, že všechna trestná jednání, spadající do takto obecně definovaných kategorií budou také trestně stíhána.

104. Skutečnost, že § 412 tr. řádu neposkytuje právní základ pro trestní stíhání v ČR, ještě nevyčerpává otázku, zda byl či nebyl porušen článek 39 Listiny. Jako ustanovení, týkající se spolupráce v trestních věcech mezi nezávislými státy, tato otázka nemůže být nazírána pouze z perspektivy ČR. Je třeba mít také na paměti, že osoby, na které se vztahuje jurisdikce ČR, mohou být také podrobeny trestní jurisdikci jiných států. To může nastat v případě, kdy k jejich jednání došlo částečně v ČR, částečně v jiném státě, nebo jejich chování v ČR vyvolalo následky v jiném státě. Tato právní úprava musí tedy být viděna širěji, jelikož se týká mezistátních souvislostí a musí se pamatovat na skutečnost, že v takovýchto případech se budou uplatňovat právní systémy jiné, než domácí, český. Tento aspekt přináší další dimenzi ochrany poskytované čl. 39 Listiny.

105. Touto další dimenzí čl. 39 Listiny je skutečnost, že zabraňuje ČR participovat či přímo napomáhat jinému státu, který nerespektuje princip legality, při realizaci trestního postihu. K tomu by došlo za situace, kdy by ČR sama netrestala a předala by obviněného do státu, který nerespektuje princip legality. Nutno vzít v potaz také význam rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, podle čl. 3 Úmluvy (případ *Soering v. Velká Británie*, které zakazuje členským státům Rady Evropy vydání osoby do státu, který není vázán zákazem krutého či svévolného zacházení a který nedává záruky, že tento zákaz neporuší.

106. Ve světle úvah o dalších, shora uvedených, aspektech principu legality, Ústavní soud může posoudit, zda opuštění požadavku oboustranné trestnosti znamená porušení čl. 39 Listiny. Požadavek oboustranné trestnosti je typickou pojistkou proti státům, majícím smluvní povinnost vydat někoho k potrestání za jednání, které samo o sobě nedává k trestnímu postihu důvod. Byla to záruka proti závazku spolupracovat či tolerovat jednání přijímajícího státu, který nerespektoval principy legality, zákazu krutého, svévolného nebo nespravedlivého zacházení či trestání. Základní ideou je, že pokud oba dotčené státy shledají určitý typ jednání hodným potrestání, pak vydávající stát může jen těžko tvrdit, že trest za takovéto jednání byl krutý, svévolný nebo v rozporu s principem legality.

107. Opuštěním principu oboustranné trestnosti ve vztahu k členským státům EU tedy ČR nijak neporuší princip legality. Obecně řečeno, požadavek oboustranné trestnosti může být, jako pojistka, opuštěn ve vztahu mezi členskými státy EU, které mají dostatečnou úroveň vzájemného sblížení hodnot a vzájemné důvěry, jedná se o demokratické režimy dodržující principy „rule of law“ a jsou vázány povinností tento princip dodržovat. Je to přesně ta situace, kdy úroveň sblížení mezi 25 členskými státy EU dosáhla takové míry vzájemné důvěry, že už necítí potřebu lpět na principu oboustranné trestnosti.

108. Po závěru, že princip legality podle čl. 39 Listiny nevyžaduje trvat na zásadě oboustranné trestnosti, jako na nezbytné součásti předávacího procesu, obrátil Ústavní soud svou pozornost na posouzení otázky, zda předání osoby podle Rámcového rozhodnutí neodporuje čl. 39 Listiny. Je samozřejmé, že tento článek by zakázal ČR předat osobu za účelem trestního stíhání do státu, který by ve svém právu neměl jasně definováno, že chování, kterého se obviněný dopustil, je v tomto státě trestné. Ale v Rámcovém rozhodnutí není nic, co by České republice ukládalo, aby takto postupovala. Navíc, i kdyby by bylo toto chování ve státě, který hodlá uplatnit vůči osobě svou trestní pravomoc, přesně definováno, princip legality stále ještě vyžaduje nexus (viz výklad shora) mezi tvrzeným chováním a státem hodlajícím trestně stíhat.

109. Mezinárodní právo uznává několik legitimních hledisek, umožňujících státu uplatňovat svou trestní jurisdikci. Těmito obecně uznávanými hledisky jsou princip nacionality, ochrany, univerzality a teritoriality. Kromě několika drobných výjimek, kterými není nutné se zabývat, první tři principy nepředstavují žádný závazný problém ve vztahu k požadavku nexu. Z hlediska požadavku nexu se tedy nic nemění na předchozím stavu, kdy občané České republiky a další osoby v její pravomoci byli a jsou odpovědní, podle právního řádu daného státu, za ty trestné činy, které spáchají v zahraničí. Na všechny osoby dopadala a dopadá zásada teritoriality, zakládající působnost trestního práva hmotného na území cizích států (včetně států EU), pokud se na území těchto států dopustí trestné činnosti. Úvahy navrhovatelů o nutnosti vnitrostátního publikování trestního zákonodárství všech dalších 24 členských států EU nejsou proto namístě. Princip teritoriality, ačkoli celkem obecně přijímán, přináší některé aplikační problémy. Například je obecně uznáváno, že stát může uplatnit svou trestní pravomoc pro chování realizované na jeho území, což už postačuje pro uznání nexu. Nicméně princip teritoriality také zahrnuje uplatnění pravomoci státu na jednání, ke kterému sice došlo mimo jeho území, ale následky zasáhly jeho území.

110. Ústavní soud vychází z toho, že předání českého občana nebo jiné osoby, oprávněně se zdržující na území ČR, za účelem jeho trestního stíhání do jiného členského státu EU, bude pravidelně připadat v úvahu pouze tehdy, pokud k jednání, znamenajícímu spáchání trestného činu, došlo nikoli v České republice, ale v jiném členském státě Unie. Pokud dojde ke spáchání trestného činu dílem v zahraničí, dílem v ČR, bude připadat v úvahu trestní stíhání v České republice. Tím vznikne překážka pro předání dané osoby k trestnímu řízení do zahraničí (srov. § 411 odst. 6 písm. d) tr. řádu), pokud nebude, s ohledem na povahu daného jednání, účelnější stíhání v jiném členském státě EU, např. proto, že v tomto státě je rozhodující důkazní materiál, skutek se odehrál převážně v tomto státě, atp.

111. Podle čl. 4 odst. 7 Rámcového rozhodnutí může vykonávající justiční orgán odmítnout výkon Evropského zatýkacího rozkazu tehdy, pokud jde o trestný čin, který byl spáchán zcela nebo zčásti na území vykonávajícího členského státu nebo na místě, které se za toto území považuje. Toto ustanovení, které poskytuje domácímu justičnímu orgánu možnost uvážení, zda výkon Evropského zatýkacího rozkazu odmítnout, chrání hodnotu právní jistoty, která je

těž hodnotou práva evropského, a jejíž dodržování na evropské úrovni je předpokladem toho, že český ústavní pořádek umožní aplikaci evropského práva v domácím právním řádu (v tomto případě implementaci a aplikaci Rámcového rozhodnutí). Článek 4 odst. 7 Rámcového rozhodnutí sice nebyl výslovně v českém právním řádu implementován, ale v souladu s principem ústavně konformní interpretace musí český justiční orgán vzít na zřetel důvěru českých státních občanů v to, že jejich jednání na území České republiky je regulováno českým trestním právem. Zdržuje-li se totiž český občan na území České republiky, aplikuje se na jeho jednání domácí právo, z čehož plyne také ústavně chráněná důvěra této osoby v to, že jejímu právnímu jednání se přikládají právní následky stanovené českým právem. Obecná hodnota právní jistoty nachází, v oblasti ústavněprávní, své vyjádření v zásadě, formulované v čl. 39 Listiny, a v rovině podústavního práva je vyjádřena v obecném principu § 377 tr. řádu, které se uplatní subsidiárně vůči § 411 odst. 6 písm. d) tr. řádu, tedy bude aplikováno pouze tehdy, pokud o stejném činu doposud neprobíhá trestní stíhání v České republice.

112. Podle § 377 tr. řádu, interpretovaného ve smyslu čl. 4 odst. 7 Rámcového rozhodnutí, tedy nebude český občan předán do jiného členského státu EU pro podezření ze spáchání trestného činu, který měl být spáchán na území České republiky, kromě případů, kdy, s ohledem na zvláštní okolnosti spáchání trestného činu, je třeba dát přednost provedení trestního stíhání v dožadujícím státě, například z důvodů náležitého zjištění skutkového stavu jednání, které se z větší části odehrálo v zahraničí, a stíhání v daném členském státu Unie je v daném případě vhodnější než stíhání této osoby na území České republiky. Uvážení soudu, který může, ale nemusí, odmítnout výkon Evropského zatýkacího rozkazu, je zde namístě, neboť v řadě případů bude vhodné, aby byla osoba podezřelá ze spáchání trestného činu předána, byť k její aktivitě došlo na území České republiky (např. organizátor trestného činu, k jehož realizaci ovšem došlo v jiném členském státě Unie). Bližší konkretizaci tohoto ustanovení ovšem provede až rozhodovací praxe a v této fázi není na Ústavním soudu, aby tuto praxi předjímal.

113. Ústavní soud zdůrazňuje, že český ústavní pořádek nechrání pouze důvěru českých státních občanů v české právo, ale chrání obdobně těž důvěru a právní jistotu i jiných osob, oprávněně se zdržujících na území České republiky (např. osoby cizí státní příslušnosti s trvalým pobytem na území ČR).

114. Specifickou kategorii, spadající pod zásadu teritoriality, představují trestné činy distanční, páchané zejména prostřednictvím výpočetní techniky, které teoreticky připouštějí, že důsledky jednání, k němuž dojde v České republice, mohou v jiném členském státě EU naplnit skutkovou podstatu trestného činu. Ústavní soud připouští, že by, za zcela výjimečných okolností, mohla být aplikace Evropského zatýkacího rozkazu v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, zejména v případě, že by distanční delikt byl trestným činem podle práva dožadujícího státu, nebyl by však trestným činem podle českého trestního práva, event. by dokonce požíval v České republice ústavní ochrany (např. v rámci ústavní ochrany svobody slova). V tomto smyslu jsou námitky navrhovatelů opodstatněné. V takovémto, byť nepravděpodobném případě, by nastoupila aplikace § 377 tr. řádu, obsahující mechanismus, jak předejít neústavním důsledkům Evropského zatýkacího rozkazu, ve smyslu shora uvedeném.

115. I když tedy mohou být napadená ustanovení tr. řádu aplikována protiústavně, není takováto hypotetická a nepravděpodobná situace důvodem pro jejich zrušení. Ústavní soud již mnohokrát ve své judikatuře uvedl, že „*teoreticky lze samozřejmě každé ustanovení právního předpisu aplikovat nesprávně, tedy v rozporu s ústavními předpisy, což samo o sobě*

nemůže být důvodem pro zrušení takto eventuálně nesprávně aplikovatelného předpisu.“ (Nález sp. zn. Pl. ÚS 8/98, vyhlášený pod č. 300/1998 Sb.). Jinými slovy, je-li právní předpis způsobilý mít vícero výkladů, přičemž jen některý z nich je protiústavní, je nutné zvolit výklad ústavně konformní (nález sp. zn. Pl. ÚS 48/95, vyhlášený pod č. 121/1996 Sb.). Účelem řízení o obecné kontrole norem však není řešit všechny jednotlivé hypotetické situace, které doposud nenastaly, byť snad někdy nastat mohou. Pokud by takto Ústavní soud postupoval, překročil by svou funkci, která mu náleží v rámci obecné kontroly norem, a nahrazoval by ochranu základních práv, kterou z povahy věci musí poskytovat též obecné a správní soudy.

116. Pokud jde o soulad napadených ustanovení s čl. 8 Listiny, tj. s právem na osobní svobodu, základní práva, zakotvená v tomto článku, jsou zajištěna v postupu justičních orgánů, předepsaném podle § 409 a násl. trestního řádu.

117. Ústavní soud závěrem podotýká, že Rada EU může, po konzultaci s Evropským parlamentem, rozšířit seznam trestných činů uvedených v čl. 2 odst. 2 Rámcového rozhodnutí, u nichž se nevyžaduje zásada dvojí trestnosti, o další druhy trestné činnosti (článek 2 odst. 3 Rámcového rozhodnutí). Může tak učinit pouze jednomyslným rozhodnutím, tedy pouze se souhlasem zástupce České republiky, který bude, při svém eventuálním souhlasu s rozšířením seznamu těchto trestných činů, přihlížet též k požadavkům českého ústavního pořádku. Současně pochopitelně nebude vyloučen opětovný přezkum novelizovaných českých trestních předpisů Ústavním soudem.

118. S ohledem na všechny shora uvedené právní závěry Ústavní soud návrh zamítl podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

P o u ě n í : Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 3. května 2006

Pavel Rychetský

předseda Ústavního soudu

Odlišné stanovisko soudkyně Elišky Wagnerové k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 66/04

Zdůrazňuji, že moje odlišné stanovisko nenapadá Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu (dále jen „eurozatykač“), nýbrž mám výhrady k jeho implementaci domácím zákonodárcem, přičemž směřuje k výroku i odůvodnění nálezu.

Moje výhrady ve vztahu k většinovému stanovisku jsou dvojího druhu. Jednak dle mého názoru většina promarnila příležitost zformulovat doktrínu českého ústavního soudu ve vztahu k třetímu pilíři EU, tedy k oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech členských států EU (tj. k části tzv. unijního práva). Druhá výhrada se dotýká metody posouzení implementace eurozatykače do českého právního řádu, resp. otázky s jakými ústavněprávními normami měla být tato implementace konfrontována.

1.

Odůvodnění většiny je založeno na využití doktríny formulované Ústavním soudem v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 50/04, který se ovšem týkal komunitárního práva, tedy předpisů, které jsou součástí *acquis communautaire* a tzv. prvního pilíře EU. V tomto nálezu Ústavní soud zformuloval doktrínu, podle které, vzhledem k čl. 10a Ústavy ČR, bylo ČR umožněno přenést některé pravomoci jejích orgánů na orgány ES (EU). Dále bylo v tomto nálezu uvedeno, že důvod uplatnění komunitárního práva v ČR je třeba hledat v dogmatice, kterou ve vztahu ke komunitárnímu právu vyvinul ESD. Jinými slovy, důvod působení komunitárního práva v českém prostředí tehdy Ústavní soud nenalezl přímo v Ústavě. V ní však našel hranice pro takové působení, a to v čl. 9 odst. 2 a v čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR.

Tuto Ústavním soudem ani ne před dvěma měsíci zformulovanou doktrínu dnešní stanovisko většiny posouvá tvrzením, že vstupem ČR do EU došlo „do jisté míry i k omezení pravomoci Ústavního soudu“ a „tam, kde česká právní úprava reflektuje závaznou normu evropského práva, doktrína přednosti komunitárního práva neumožňuje Ústavnímu soudu přezkoumávat takovou českou normu z hlediska konformity s ústavním pořádkem ČR“. Ve skutečnosti Ústavní soud v citovaném nálezu uvedl, že v případech zpětné delegace pravomoci z orgánů ES (EU) na orgány ČR (stále jde o oblast prvního pilíře EU) bude Ústavní soud právní normy, které jsou jejím výsledkem, přezkoumávat z hlediska ústavního pořádku ČR, který ovšem pro tento případ bude vykládat s ohledem na judikaturu ESD k těm principům, které jsou identické s principy obsaženými v ústavním pořádku ČR.

Na uvedené úvahy většinové stanovisko navázalo i při hodnocení implementace smluvního práva plynoucího z třetího pilíře. S tímto postupem však nemohu souhlasit. Především v oblasti třetího pilíře EU nedošlo a nemohlo dojít k přenosu části pravomocí českých orgánů na orgány EU podle čl. 10a Ústavy ČR. Na rozdíl od prvního pilíře EU vystavěného na enumerativním výčtu věcně vymezených kompetencí orgánů ES, by šlo v případě třetího pilíře při aplikaci čl. 10a Ústavy o „bianco šek“ poskytnutý orgánům EU ve vágně, neboť zcela rámcově, vymezené oblasti – to jest v trestní agendě spojené s justicí a policií. Protože trestní právo je svou povahou onou oblastí, která nejcitelněji ingeruje do základních práv a především do jejich samotného základu, tj. od svobody jednotlivce, byl by takový „paušální“ přenos pravomocí na orgány EU podle čl. 10a Ústavy zřejmě v rozporu s podstatnou náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR). Imanentní součástí podstatných náležitostí demokratického právního státu je totiž ve smyslu judikatury

Ústavního soudu ČR (III ÚS 31/97) jak respekt k jednotlivci nadanému základními právy, tak povinnost státu chránit základní práva jednotlivých osob. Je otázkou, kterou po mém soudu je třeba zodpovědět negativně, zda dnes vůbec lze na orgány EU přenést v trestní oblasti, byť i přesně vymezenou část pravomoci podle čl. 10a Ústavy, s důsledkem, že se ČR ústavní kontroly nad touto oblastí vzdá, byť i s výhradou opětovného převzetí této pravomoci orgány ČR, byla-li by tato pravomoc na úrovni EU vykonávána v rozporu především s čl. 9 odst. 2 Ústavy. Moje pochybnosti o možnosti přenosu i přesně definovaných pravomocí v trestní oblasti pramení z faktu, že EU dosud nedisponuje vlastní ústavou obsahující katalog základních práv vyrůstající ze společně sdílené představy o svobodě osob a o možnostech jejího omezení. V mém pojetí je ústava oním jednoznačným legitimizujícím instrumentem, který zároveň už svým účelem omezuje moc, kterou orgány organizovaného společenství, v daném případě orgány EU, v této citlivé oblasti, tedy v trestním právu, vykonávají, byť i pouze v úrovni normotvorby. Předívo mezinárodních smluv, na němž je dnešní Evropská unie vybudována, po mém soudu neskýtá dostatečnou záruku pro ochranu svobody jednotlivce v doslovném smyslu.

Jsem proto přesvědčena o tom, že v rámci třetího pilíře přijímaná rámcová rozhodnutí jsou svou povahou „intergovernmentálními smlouvami“, a to se všemi důsledky, které z toho plynou. Pozitivně právně lze poukázat na čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o EU, podle kterého je rámcové rozhodnutí jako sekundární unijní akt závazné pouze z pohledu vytčeného cíle. Rámcové rozhodnutí nemá podle čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o EU bezprostřední účinky a jeho uplatnění v domácích právních řádech je odkázáno na implementaci domácím zákonodárcem. „Zahrnutím vyloučení bezprostředního účinku do Smlouvy o EU chtěly členské státy zabránit zejména tomu, aby jurisdikce ESD k bezprostřední aplikovatelnosti směrnic nebyla rozšířena i na rámcová rozhodnutí“ (rozhodnutí BVerfG ze dne 18. 7. 2005 sp. zn. 2 BVR 2236/04).

Povaha rámcových rozhodnutí vylučuje jejich kvalifikaci jako mezinárodních smluv podle čl. 10 Ústavy ČR již proto, že absentuje Ústavou předvídaný proces vnitrostátní ratifikace (souhlas Parlamentu), preventivní kontrola ústavnosti Ústavním soudem je proto vyloučena. Dle mého názoru implementace rámcových rozhodnutí podléhá toliko režimu čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR a kompletnímu ústavněprávnímu přezkumu podléhá až případná implementace rámcového rozhodnutí domácím zákonodárcem. Souhlasím s nálezem potud, že domácí implementace není vynutitelná skrze jurisdikci ESD, avšak myšlenka v nálezu vyjádřená o tom, že implementaci lze vynutit politickým a administrativním tlakem Evropské komise na členský stát je pro mě nepřijatelná, neboť ji považuji za rozpornou s náležitostmi demokratického právního státu, v němž politika se smí pohybovat toliko v mezích vytýčených ústavními principy.

To vše mne vede k přesvědčení, že doktrína zformulovaná Ústavním soudem ve vztahu ke komunitárnímu právu nemůže nalézt uplatnění ve vztahu k předpisům třetího pilíře, resp. k předpisům domácím implementujícím rámcová rozhodnutí. V těchto případech nelze hranici přezkumu snížit až na úroveň podstatných náležitostí demokratického právního státu, resp. základních náležitostí spojených s národní suverenitou. Naopak v těchto případech je třeba důsledně používat celý ústavní pořádek jako referenční hledisko při posouzení ústavnosti implementovaného rámcového rozhodnutí. Proto považuji za nutné připomenout, že zástupci vlády by při hlasování v Radě ministrů měli mít na paměti, že jejich hlas pro navrhované řešení, které bude třeba implementovat do právního řádu ČR, musí obstát z pohledu celého českého ústavního pořádku.

2.

Nemám výhrad proti podanému objektivnímu výkladu čl. 14 odst. 4 Listiny. Nicméně byla-li jeho aplikace jako referenčního měřítka v daném případě vyloučená, je pro mne obtížně uchopitelný fakt, že se v celé části VIII. nález implementace eurozatykače k němu vymezuje. Tutéž metodu zvolil nález i ve vztahu ke zkoumání napadených ustanovení z hlediska čl. 39 Listiny, který je dle nález garancí vážící se k hmotnému právu, nikoliv k právu procesnímu, avšak přesto jsou napadená ustanovení trestního řádu z jeho pohledu dále zkoumána.

Dle mého názoru měla být napadená ustanovení zkoumána především z pohledu čl. 8 Listiny, a to zejména s důrazem na to, zda zvolená domácí úprava může být posouzena jako proporcionální. Po mém soudu proporcionalita dána není, a to zejména proto, že nebyl implementován čl. 4 odst. 7 Rámcového rozhodnutí, z něhož vyplývá, že eurozatykač je možné odmítnout v případě trestných činů, které byly zcela nebo zčásti spáchány na území ČR, nebo na místě, které se za toto území považuje, nebo které byly spáchány mimo území státu, který eurozatykač vydává, a právo ČR neumožňuje stíhání za tyto činy, byly-li spáchány mimo jeho území.

Je totiž zřejmé, že osoba podezřelá z trestného činu (typicky občan ČR nebo osoba zdržující se trvale či dlouhodobě na území ČR) se případným vykonáním eurozatykače, tj. předáním do cizího státu ocitá v situaci, která je pro ni mnohem nepříznivější, než kdyby byla stíhána na území ČR, jejíž řeč ovládá, zná kulturní prostředí v širokém slova smyslu, má dokonalejší představu o domácím právním řádu a o hodnotách, na nichž je tento řád vystaven. Pokud by bylo toto ustanovení implementováno, bylo by možné při rozhodování o eurozatykači tato kritéria zohlednit. Dnes to podle mého přesvědčení možné není. Nesouhlasím totiž s tím, že lze v takových případech aplikovat § 377 trestního řádu, a to nejen pro jeho účel vyplývající z marginální rubriky, která jej označuje, ale zejména proto, že konstrukce § 411 odst. 6 tr. ř., který upravuje zamítnutí předání vyžádané osoby, je konstrukcí kogentního ustanovení s taxativním výčtem důvodů, které nepřipouští žádnou další extenzi důvodů v něm předvídaných.

Ostatně, pokud jde o kritérium přezkumu v podobě práva na osobní svobodu, lze odkázat na rozhodnutí Odvolacího výboru Sněmovny lordů ve věci *Office of the King's Prosecutor, Brussels v. Cando Armas* z 17. 11. 2005. V něm obsažené stanovisko Lorda Hope (bod 24) je založeno na přesvědčení, že při aplikaci eurozatykače „je v sázce především osobní svoboda jednotlivce a v minulosti přijatý velkorysý přístup k vydávání musí být vyvážen ve prospěch práv osob, jejichž vydání je na základě této procedury požadováno“. Baronka Hale (bod 60) pak ve svém stanovisku dodala, že by bylo politováníhodné, pokud by soudní orgány v ostatních členských státech poté, co použily eurozatykače podle rámcového rozhodnutí, měly shledat, že anglické soudní orgány jej nejsou schopny implementovat. Zvolený přístup přitom podle ní musí odpovídat duchu a požadavkům rámcového rozhodnutí ovšem za podmínky důsledné ochrany osobní svobody jednotlivce.

Závěr

Podle ustanovení čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o EU je účelem rámcových rozhodnutí sbližování právních a správních předpisů členských států v oblasti justice a vnitřní bezpečnosti. Oblast trestního práva je však tou oblastí – na rozdíl od oblasti soukromého práva –, v níž se projevují hodnotová specifika toho kterého členského státu EU a která je zároveň velmi citlivá, neboť je přímo propojená s ingerencí veřejné moci do osobní svobody jednotlivých osob. V existenci a konstrukci jednotlivých trestných činů a procesních postupů se markantně promítají hodnoty získané zkušeností a sdílené společností. Nemohu proto přijmout ani tu premisu obsaženou v nález, že členské státy EU mají dostatečnou úroveň vzájemného sbližování hodnot.

Jako příklad odlišných, nepochybně zkušenostmi podložených, hodnotových představ o možné ingerenci do osobní svobody lze uvést úpravu obsaženou ve španělském trestním řádu, která do něj byla pojata jako tzv. antiteroristická novela. Podle ní lze podezřelou osobu zadržovat v tzv. *incommunicado* detenci (jakési samovazbě) až 10 dnů. V této době je této osobě odepřeno kontaktovat jak třetí osobu, tj. příbuzné, ambasádu a pod., tak advokáta nebo lékaře dle vlastního výběru. Po uplynutí této doby, tj. v průběhu případné další předsoudní vazby může příslušný soudce nebo tribunál rozhodnout, vyžaduje-li to vyšetřování, že uvalí další tři dny režimu *incommunicado* detence.

Tuto situaci opakovaně kritizovala Komise pro lidská práva při OSN, když např. v rezoluci z roku 2003 konstatovala, že „prodlužovaná *incommunicado* detence může tendovat k páčání mučení a nebo sama o sobě může představovat formu krutého nelidského nebo ponižujícího zacházení anebo i dokonce mučení“ (UN Commission on Human Rights, resolution 2003/32, para 14; citováno podle Human Rights Watch, January 2005, vol. 17, No. 1 (D), s 24).

Jako hodnotový protipól lze uvést rozhodnutí Odvolacího výboru Sněmovny Lordů (VB) z 8. 12. 2005 vyjadřující se k eventuální přípustnosti mučení a jiného krutého nelidského či ponižujícího zacházení. Ve svém stanovisku (bod 51) uvedl Lord Bingham mimo jiné, že: „anglické *common law* pohlíží na mučení a jeho důsledky s odporem již přes 500 let (...). Jedná se o záležitost ústavního principu, zda mohou důkazy získané mučením jiné lidské bytosti být právoplatně použity proti účastníkovi řízení před britským soudem, bez ohledu na to kde, kým, nebo na čí příkaz bylo mučení prováděno. Na tuto otázku bych dal velice jasnou zápornou odpověď.“ Lord Hoffmann ve svém stanovisku (bod 82 – 83) uvedl: „Používání mučení je hanebné, poškozující a degraduje stát, který je používá a právní systém, který je akceptuje (...). Odmítnutí mučení dle *common law* má zvláštní symbolický význam jako prubířský kámen humánního a civilizovaného právního systému“. Lord Hope postřehl (bod 126), že „názory na to, kde je hranice přijatelnosti, se mohou zásadně lišit stát od státu.“ Lord Carswell podotkl (bod 150): „[U]žívání mučení (...) by odporovalo mravním principům, snížilo a degradovalo soudní řízení a uvrhlo stát do morálního marasmu“.

Je otázkou, zda by český Ústavní soud považoval za mučení či kruté nebo nelidské zacházení zadržování podezřelé osoby, které svědčí presumpce nevin v podmínkách a po dobu, kterou připouští *incommunicado* detence. Jisté je, že Listina základních práv a svobod v čl. 8 odst. 3 zaručuje obviněnému nebo podezřelému z trestného činu, že bude do 48 hodin buď propuštěn na svobodu anebo odevzdán soudu, který do 24 hodin buď rozhodne o vazbě anebo tuto osobu propustí na svobodu. Navíc čl. 37 odst. 2 Listiny garantuje každému právo na právní pomoc, a to od počátku řízení, jako součást spravedlivého procesu.

Z uvedených případů vyplývá, že pojetí hodnot spojených s trestním řízením se stát od státu liší a stejně tak se liší i hodnocení toho, co je v jiných státech zákonem připuštěno. To přesto, že všechny členské státy EU jsou signatáři Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Jak však Ústavní soud ČR judikoval v nálezu (Pl. ÚS 36/01) dosažený standard ochrany lidských práv nelze snižovat.

Samotný eurozatykač je jistě velmi potřebný a žádoucí právní institut, bez něhož se EU mimo jiné charakterizovaná volným pohybem osob neobejde. Nelze přehlížet ani zvýšená bezpečnostní rizika společná všem státům sdruženým v EU. Přesto však mám za to, že implementace eurozatykače byla v České republice provedena nedbale. Moje výhrada váží se k neimplementaci čl. 4 odst. 7 Rámcového rozhodnutí byla vlastně ve světle výše uvedeného minimálních požadavkem, který by však významně přispěl k proporcionalitě legislativního řešení obsaženého v českých trestněprávních předpisech.

K tomuto odlišnému stanovisku se připojila soudkyně Vlasta Formánková.

Odlišné stanovisko soudce Stanislava Balíka

Hlasoval jsem proti zamítavému nálezu, maje představu návrhu vyhovět, a to z následujících důvodů.

Okouzlen jako pokaždé při práci s Ústavou a Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“) nádherným bohatým jazykem jejich preambulí, polaskal jsem se nejprve se slůvkem vlast v čl. 14 odst. 4 věta druhá Listiny. Vybíraje, zda mi lahodněji zní patria či country, volím osobně starší z těchto slov. Jest jistě více synonym pro slovo vlast, mně nejbližším je – a to i přesto, že je musí mobilní telefonista teprve naučit systém T9 – otčina, případně také domovina. Ač je tedy někdy otázka pokládána ve smyslu „nutit někoho opustit ČR“ (srv. též J. Filip, Evropský zatýkácí rozkaz před ústavními soudy, Časopis pro právní vědu a praxi č. 2/2005, str. 162), nejedná se dle mého názoru o opuštění rei publicae, ale o opuštění patriae či – chcete-li – rodné hroudy, v Kollárově duchu je to „...zem ta, dříve kolébka, nyní národa mého rakev“.

Pojetí vlasti, zahrnujícímu v sobě atributy domova a rodu, odpovídá i označení jazyka jako mateřštiny či Muttersprache nebo langue maternelle apod. Předání občana k trestnímu stíhání či výkonu trestu – a nyní se soustředí čistě na otázku jazykovou – je nepochybně vytržením ze shora popisovaných kořenů. „Stesk a nemožnost mluvit s někým rodným jazykem ovlivnily kvalitu veršů po stránce námětu, stylu i jazyka“, i v případě básníka, který o svém díle oprávněně napsal „ore legar populi perque omnia saecula fama vivam“, přičemž pro naše účely nepřehlédněme, že vyhnanství probíhalo v rámci téže Římské říše, nicméně v jazykově spíše řeckém Pontu (srv. též heslo Ovidius, in: Encyklopedie osobností Evropy od starověku do současnosti, Praha 1993, str. 494).

Přejdeme však k nejpraktičtějším problémům, které předanému mohou vzniknout, a to i při plném respektování práva na tlumočníka, „prožijme“ s ním mozaikově jeden z „modelových“ dnů hezky po pořádku.

X X X

Abychom našeho hrdinu představili, není to ještě zatím či případně nebude nikdy zločinec, neboť pro první případ platí presumpce nevinny, v případě druhém se navíc v budoucnu ukáže, že např. čin, který je mu kladen za vinu, vůbec nespáchal. I toto by jej mohlo ostatně potkat:

Probuzení v cele s portugalským spoluvězněm. Výměna „Bom dia“, za „topry ten“, občasné „tekují“ či „obrigado“, jinak mlčení ve dvou. Kde bude ona Ptahotepova „úleva“, kterou přináší, „když je člověk alespoň vyslechnut“? (Papyrus vezíra Ptahotepa. Přeložil Z. Žába, Praha 1971, str. 35).

K obědu alfódi gulásleves. S „paprikou“ to snad nebude problém, jak však vykouzlit zápor a přidat maďarsky slůvko „žlučník“.

Odpoledne na návštěvu přijde δικηγόρος, s ním stoprocentně též jeden z mnoha soudních tlumočnicků specializovaných na xenofobii, a tak nebude složité najít vyčerpávající interdisciplinární odpověď na otázku: „Είναι Τσέχος σήμερα στην Ελλάδα ακόμα ο ξένος;“ Zbude naprosto triviální záležitost z vazební věznice zorganizovat výměnu advokáta ex offio za obhájce na plnou moc, což arciť jistě ráda vyřeší choť obviněného, která si za čistý měsíční příjem koupí zpáteční letenku Praha – Soluň nebo Praha – Athény, a pro jistotu si na tuto misi vymění koruny z narychlo zrušeného stavebního spoření za eura, kdyby řecký advokátní tarif byl náhodou o něco vyšší než český.

V podvečer se dostavila ledvinová kolika. Díky Monteverdiho madrigalu a několikerému poslechu italského provedení Dona Giovanniho bude možno – než se podaří v den státního svátku navázat kontakt s českým konzulátem – říci italskému lékaři alespoň : „Non lasciate mi morire!“ . Domýšleli jsme však, jak to bude s pacientem, který není v Itálii zdravotně pojištěn?

Primum vivere deinde philosophari platí zajisté i zde ...

X X X

Vskutku nesahá česká historická paměť dále než k tzv. „Akci asanace“? ..

Nechci teď vstupovat do odborných diskusí historiků o konkrétních historických událostech, v rámci mnohonárodního evropského soužití bychom ale asi měli chápat each other. Doporučuji tak třeba přečtení vynikající právněhistorické studie z pera Jiřího Kejře „Husův proces“ (Praha 2000).

„V zápětí po Husově smrti – netřeba to ani opakovat – se v Čechách ozývá rozhořčení nad nespravedlivým a neodůvodněným rozsudkem, jak to vyjadřuje již protestní list šlechty, zaslaný 2. září 1415 do Kostnice, v němž se prokazuje, že Hus se ani nepřiznal, ani nebyl usvědčen. Ještě v Basileji je koncil kostnický nařčen z nespravedlivého soudu nad Husem, jak to čeští vyslanci opětovně vyhlásují ve svých projevech... Co však o tom soudili novodobí historikové? ... Vždyť jen otázka, zda kostnický ortel byl vysloven ve shodě s právem a spravedlivě, zda vystihl poctivě Husovu vinu, zda nebyl poplatný zaujatosti soudců a ovlivněn politickými zájmy, byla zodpovídána v nesmiřitelných divergencích,“ , píše mj. Jiří Kejř a dodává: „Neoddáváme se přílišným nadějím, že po naší studii nezůstanou silná residua dřívějších těžko smiřitelných odsudků.“ (srv. Kejř, Husův proces, str. 200-201).

Husův proces – konán mimo Husovu vlast, soudci jiné národnosti, jednacím jazykem latina, chyby v obhajobě, způsobené nepřizpůsobením se pravidlům kanonického procesu. Nerezonovaly tyto úvahy v hlavách též oněm, kteří formulovali článek 14 Listiny?

Každý průměrně vzdělaný Čech byl ve školních letech seznámen s osudem Karla Havlíčka Borovského. „Vyhnanství“ v Brixenu, tehdy městečko, ležícím v habsburském soustátí. Jedno z nedávných podání je následující:

„V noci z 15 na 16. prosince 1851 byl zatčen a s policejním doprovodem odvezen do tyrolského městečka Brixenu, kde byl přinucen žít více než tři roky. Vytržení z české společnosti a veřejné činnosti přivedlo Havlíčka do těžkých vnitřních krizí, avšak nezlomilo ho.“ (srv. Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918, Praha 1993, str. 97).

Můžeme si být jisti, že tuto možná i tradiční interpretaci neslychají dodnes žáci a studenti v českých školách?

Položil jsem si tuto otázku proto, abych meditoval o právním vědomí občanů České republiky de lege ferenda v okamžiku, kdy vláda navrhovala spolu s novelou trestního řádu a trestního zákona též novelizaci čl. 14 Listiny.

Položil jsem si tuto otázku i v souvislosti s - z dnešního pohledu osobám se zkrácenou historickou pamětí již téměř pradávno – debatou před přijetím Rámcového rozhodnutí Rady Evropské Unie č. 2002/584/JHA, ze dne 13. června 2002. Známe each other? Ke chvále britského modelu extradice v odůvodnění nálezu jsem si učinil jen několik marginálních anglo-amerických poznámek d'áblova advokáta – convicts servants v severoamerickém koloniálním období, americký Fugitive Slave Act z roku 1850 či rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických ve věci Dreda Scotta z roku 1857 ...

Věnujme se teď chvilku reciprocitě ...

X X X

Cui prodest?

Je skutečně tolik Evropanů, kteří páchají z českého pohledu trestnou činností, po nichž by prahly české orgány činné v trestním řízení, a kteří zůstávali jinde netrestáni? Nebo převažovala vůle transponovat více než toho bylo třeba?

Vzpomněl jsem si na skromné zkušenosti ze své advokátní praxe a zapochyboval o tom, že výkon vazby v České republice je kvalifikovaně europeizován.

Napadly mě i další konsekvence, sliboval jsem si, že se dočkám chlácholivých odpovědí.

X X X

Zákonodárce, jak se ukázalo, je poněkud Superbus.

Poslanecká sněmovna zdůraznila ve vyjádření k návrhu, že Parlament je suverénním představitelem ústavodárné a zákonodárné moci, a tudíž není vázán právním názorem předkladatele novely Listiny, a je oprávněn k věci zaujmout vlastní názor.

A co tak třeba trošku pokornější vyslechnutí názoru publika? Nebylo by více hlasů více než méně? Nepozapomnělo se na přísloví „Dvakrát měř, jednou řež“?

Zajímaly mě pak odpovědi na otázky související s praktickou realizací projednávané právní úpravy. V záznamu z rozpravy ve sněmovnách jsem zmínky, jež by mě přivedly na tuto stopu, nenalezl. Ptal jsem se tudíž, zda poslanci měli k dispozici komparatistiku, týkající se řádu výkonu vazby, průběhu přípravného řízení v jednotlivých zemích, zda-li měli k dispozici informace o počtech a úrovni tlumočnicků, co věděli o garancích práva na obhajobu, zda existovalo povědomí o tom, jak je upravována náhrada škody za nesprávný úřední postup (viz protokol z veřejného jednání Ústavního soudu, konaného dne 3. května 2006).

Parafrázuji to, co jsem se dozvěděl. Ti, kteří nebyli členy tzv. garančního výboru, hlasovali, důvěřující zpráve garančního výboru, evtl. referentovi z jejich poslaneckého klubu. Přiznám se, že řešení otázky, do jaké míry bylo věcně promyšleno stanovisko prezidenta odůvodňující, proč zákon nepodepsal, jsem si z obav o prudký pokles hladiny optimismu o stavu politické kultury raději ponechal na úrovni hypotéz ...

Nepatří však k ústavní konformitě zákona též Normenwahrheit, v souzené věci promítnutá do jistot, že občan České republiky bude reálně pod ochrannou rukou své vlasti i v běžných situacích, které jsem shora předesířel?

X X X

Pokusil jsem se sestoupit z výšin definice právního státu k ukázkám z praxe, naznačujícím, že unifikovaný model právního státu, resp. trestní politiky, zatím neexistuje. I odlišnosti, na něž nemusí být subjekt trestního řízení právě připravován, mohou jeho pozici např. v přípravě na hlavní líčení značně ztěžovat.

Nabízí se další námět k úvaze.

Ocituji z projevu pařížského bâtoniera Jean – Marie Burguburu při Zahájení soudního roku v Paříži dne 18. listopadu 2005:

„Ano, justici se daří špatně, a řekli-li Vám to, pane ministře, soudci jasně, pařížští advokáti Vám to znovu opakují.

- Jak je tomu například s presumpcí nevinny? Krásný to námět pro okouzlení slavnostních shromáždění, ale odráží se tato presumpce i v chování vyšetřujícího soudce, zástupce prokuratury nebo soudce rozhodujícího o ponechání na svobodě či uvalení vazby, tzv. JLD (Juge des Libertés et de la Détention), jehož by bylo možno nazývat soudce svobody – tak výjimečné – a vazby – tak časté?

V zákonících má totiž presumpce nevinny své místo, podobně jako ve smlouvách: avšak v praxi, při soudních střetnutích, když soudce – ať již soudce vyšetřující nebo soudce rozhodující o ponechání na svobodě či umístění do vazby – musí rozhodnout, tehdy už tato presumpce neexistuje!

Samozřejmě je zde praní špinavých peněz, organizovaný zločin, ba i terorismus, to vše by bylo důvodem pro to, aby soudci prostě a jednoduše přijali policejní a bezpečnostní rozhodnutí: určitá osoba je předvedena, je tedy třeba ji zavřít. Nevina, říkáme?

- Tolik je bezdůvodných případů uvalení vazby, a přitom podle současné metody je již většina náležitostí spisu v rukou vyšetřujícího soudce, spolčení s dalšími již zadržovanými, stíhanými osobami je nemožné, stejně jako důkazy pozbývají váhy a nebezpečnost vyšetřované osoby často bývá menší než evidentní.

Je hanebné zmínit zde skandálnost uvalení vazby stejně tak pro příliš časté, ba systematické používání tohoto prostředku jako pro podmínky, v nichž toto zadržení probíhá? Stav našich vězeňských zařízení staví naši zemi do situace, v níž porušuje ta nejzákladnější lidská práva.

Co je nejvýznamnějším faktorem recidivy? Uvěznění, podmínky, v nichž je trest odnětí svobody vykonáván. Nedodržování podmínek respektování zadržení a jejich důstojnosti povede k recidivě, které nedokáže zabránit ani elektronický náramek či opatření prodlužování trestů.

Za této politováníhodné, ostudné situace, která byla nedávno odsouzena, zejména pokud jde o pařížskou vazební věznici Evropských komisařem pro lidská práva, nemohou advokáti mlčet.

Není to pouze problém peněz, je to především nedostatek politické vůle. Provinil bych se, kdybych tuto situaci nepranířoval.“ (srv. J.-M.Burguburu, Respektujte advokáty, Bulletin advokacie č. 3/2006, str. 7).

Osamocený hlas voleného reprezentanta více než 6 000 advokátů, zapsaných ve vůdčí francouzské advokátní komoře?

X X X

Bylo by jistě možné opakovat argumentaci prezidenta i navrhovatelů. Z valné většiny na ni odkáží s poznámkou, že si i pro futuro zaslouží pozornost. Neměl bych ale opomenout vlastní úvahu de lege ferenda.

Řešení vztahů trestního práva hmotného především v procesním předpisu je přinejmenším nesystémové.

Případá mi vhodné přijímat trestní zákon a trestní řád ve stejném časovém úseku.

Nebylo by vhodnější dosáhnout shody na „evropských“ skutkových podstatách závažných trestných činů a jednotné podobě trestního řízení proti obviněným z takových činů?

Nemohla by být v každém státě zřízena pro takový případ alespoň jedna specializovaná „cizinecká“ vazební věznice?

X X X

Odůvodnění nálezu vychází mj. z judikatury Ústavního soudu v tom smyslu, že „teoreticky lze samozřejmě každé ustanovení právního předpisu aplikovat nesprávně, tedy v rozporu s ústavními předpisy, což samo o sobě nemůže být důvodem pro zrušení takto eventuálně nesprávně aplikovaného předpisu“.

Odlišné stanovisko je postaveno na principu dubitandi. Není to klasické in dubio pro reo, byť i v jeho prospěch by mělo vyznít. Nenabyl jsem dojmu, že na otázky, které jsem se laskavému čtenáři pokusil namátkově vybrat a předestřít, mám ve všech případech jednoznačné odpovědi.

Protiústavnost napadených ustanovení spatřuji pak primárně v tom, že legislativní chvat přistihl v mých očích zákonodárce poněkud nepřipraveného, a pokud jde o řešení vztahu návrhu novel zákonů spolu s návrhem novelizace Listiny, zbrklého až za hranicí ústavní konformity ústavodárného a zákonodárného procesu. Jedná se o problematiku, při jejímž řešení by se asi nemělo zkoušet, kolik Ústavní soud unese, ale naopak, postupovat s úctou k ústavnímu pořádku, jak se o to původně v Parlamentu ČR pokusil navrhovatel novelizací. Za vzniklé situace jsou pak napadená ustanovení trestního řádu a trestního zákona, pokud jde o jejich protiústavnost, přinejmenším diskutabilní, a to z řady relevantních důvodů, na něž upozornili navrhovatelé v tomto řízení, prezident i spoludisentující kolegyne.

X X X

Úplně na závěr – jak se říká v jistém prostředí – „na férovku“. Představme si, že by toto odlišné stanovisko bylo posledním slovem obžalovaného. Ve vší úctě k tlumočnickům bych prosil o to, aby si zkusili „z voleje“ cvičný překlad, a to pokud možno doslovně, do finštiny, maďarštiny, novořečtiny, holandštiny, ... francouzštiny a angličtiny.